

Гілея
Науковий вісник

Збірник наукових праць

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 195-196 (№ 5-6)

ISSN 2076-1554

Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

Видавництво «Гілея»

 Гілея

Науковий вісник

Випуск 195-196 (№ 5-6)

Київ – 2024

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

DOI: [https://doi.org/10.31392/Hileya-POLITICAL-2024.5-6\(195-196\).06](https://doi.org/10.31392/Hileya-POLITICAL-2024.5-6(195-196).06)
УДК: 355.1

**„НЕОНАЦИЗМ” У ПУБЛІЧНІЙ
РИТОРИЦІ В. ПУТІНА:
ДИНАМІКА СЕНСОВИХ ЗМІН
(ЛЮТИЙ 2022 – ЛЮТИЙ 2024 РР.)**

**„NEO-NAZISM” IN V. PUTIN’S PUBLIC
RHETORIC:
DYNAMICS OF MEANINGFUL
CHANGES
(FEBRUARY 2022 – FEBRUARY 2024)**

Гай-Нижник П. П.,
доктор історичних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України
(Україна, Київ)
e-mail: Hai-Nyzhnyk@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8912-8398>

Hai-Nyzhnyk P. P.,
doctor of historical sciences,
leading researcher of the
I. F. Kuras Institute of Political and
Ethnonational Studies of the
National Academy of Sciences of Ukraine
(Ukraine, Kyiv)
e-mail: Hai-Nyzhnyk@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8912-8398>

У статті висвітлено хронологію використання і динаміку змін сенсових навантажень наративу „неонацизм” у риториці, промовах і статтях В. Путіна за дворічний термін від початку тотального періоду російсько-української війни, тобто від лютого 2022 р. до лютого 2024 р.

Виокремлено комбінацію дефініцій „нацизм” і „неонацизм” у штучно створеній псевдоісторичній і псевдополітологічній ідеологемі відродження неонацизму в Україні як спадщини нацистських колаборантів часів Другої світової війни у сучасному українському суспільно-політичному середовищі та органах державної влади.

Простежено і проаналізовано зміни динаміки використання В. Путіним наративу „неонацизм” щодо України й щодо держав Заходу і відповідно до геополітичної тактики Російської Федерації щодо втілення своєї стратегії опанування Україною та експансії на міжнародній арені.

Узагальнено, що пропагандистська ідеологема і наратив „неонацизму”, застосовувані В. Путіним з метою відволікання уваги від базових неофашистських засад власної диктаторської системи в Росії, стали стрижнем його концепту спотвореного образу не лише України, а й західних демократій у далекоглядній стратегії зміни важелів геополітичного впливу на євразійському просторі та руйнуванні усталеної системи світової безпеки.

Ключові слова: Путін, гібридна війна, пропаганда, неонацизм.

The article highlights the chronology of the use and dynamics of changes in the meaning of the narrative «neo-Nazism» in V. Putin’s rhetoric, speeches and articles over a two-year period from the beginning of the total period of the Russian-Ukrainian war; i.e. from February 2022 to February 2024.

The combination of the definitions «Nazism» and «neo-Nazism» in the artificially created pseudo-historical and pseudo-political ideology of the revival of neo-Nazism in Ukraine as a legacy of Nazi collaborators during the Second World War in the modern Ukrainian socio-political environment and state authorities is singled out.

Changes in the dynamics of V. Putin’s use of the «neo-Nazism» narrative in relation to Ukraine and Western countries and in accordance with the geopolitical tactics of the Russian Federation regarding the implementation of its strategy of mastering Ukraine and expansion on the international arena were traced and analyzed.

It is summarized that the propaganda ideology and narrative of «neo-Nazism», used by V. Putin in order to divert attention from the basic neo-fascist principles of his own dictatorial system in Russia, became the core of his concept of a distorted image not only of Ukraine, but also of Western democracies in a visionary strategy of changing the levers of geopolitical influence on the Eurasian space and the destruction of the established world security system.

Keywords: Putin, hybrid war, propaganda, neo-Nazism.

ВСТУП. З початку тотального періоду російсько-української війни 24 лютого 2022 р. у риториці президента Російської Федерації, порівняно з попередніми роками, почастишили і зжорсточилися ідеологеми щодо звинувачень державної влади України у неонацизмі. Разом з тим, В. Путін почав звинувачувати у підтримці неонацистської ідеології й країни Заходу і навіть заявляти, що Україна разом з НАТО мала намір напасти на Росію тощо. Поступово

нарратив „неонацизм” почав застосовуватися В. Путіним не лише щодо державної влади України, а й відносно держав Європи і США.

Повносяжний напад Росії на Україну у 2022 р., одним з головних приводів до чого В. Путін назвав нібито встановлення у Києві неонацистського режиму, актуалізував увагу до нарративу «український неонацизм». Відтак путінська риторика виявила додатковий інтерес до подібного звинувачення, проте дослідники, власне, зосередилися не на сенсах і динаміці їхніх змін у риторичі президента РФ, а натомість на аналізі суспільно-політичного ладу і державної системи самої Російської Федерації, або ж її пропагандистської і дезінформаційної мережі, яка системно поширювала нарратив українського «неонацизму».

Про це свідчить **аналіз останніх досліджень** і публікацій, який показав, що в науковому середовищі дефініції „неонацизм” чи „неофашизм” у політиці В. Путіна використовувалися здебільшого у сфері вивчення державної системи і суспільно-політичного ладу Російської Федерації або ж лише фрагментарно згадувався пропагандистський нарратив т. зв. українського „неонацизму” в російських медіа як складової кремлівської пропагандистської і дезінформаційної ешелонованої інституційної системи РФ. Свого роду причинно-наслідковим обґрунтуванням такого інтересу можна вважати вислів професора Ратгерського університету А. Мотіля (Alexander Motyl): «Ми знаємо, що не слід погоджуватися з абсурдними стандартами Путіна щодо того, що є нацизмом, але оскільки саме він відкрив цю шафу зі скелетами, ми маємо повне право запитати, чи заслуговує путінський режим на ярлик нацистського» [87]. Відтак, до попередніх праць таких дослідників як Е. Д. Грегор (Anthony James Gregor) [80], З. К. Бжезінський (Zbigniew Kazimierz Brzezinski) [72], Д. Вулсімолодший (James Woolsey) [97], М. Ван Герпен (Marcel H. Van Herpen) [95], М. Ларуель (Marlène Laruelle) [85], А. Мотіль (Alexander Motyl) [87], С. Стефенсон (Svetlana Stephenson) [92; 93], М. Суслов (Mikhail Suslov) [94], М. Галеотті (Mark Galeotti) [77], Е. Гершковіч (Evan Gershkovich) [79] приєдналася нова кагорта істориків, політологів, політичних оглядачів, дипломатів і навіть військових аналітиків.

Серед них, зокрема, варто згадати про оглядача і продюсера М. Міровалева (Mansur Mirovalev) [86], старшого викладача університету Ла-Троб доктора Р. Горвата (Robert Horvath) [81], професора політології Барнардського коледжу Колумбійського університету Ш. Берман (Sheri E. Berman), почесного професора Університету Вісконсіна С. Пейна (Stanley Payne), докторантку з політології Технічного університету Вірджинії та запрошену науковицю Університету Джорджа Вашингтона М. Снегову, почесного професора Університету Оксфорд-Брукс Р. Гріффіна (Roger

Griffin), аналітика Стокгольмського центру східноєвропейських досліджень А. Умланда (Andreas Umland) [74], професора Єльського університету Т. Снайдера (Timothy Snyder) [91], колишнього британського дипломата, який також працював в офісі прем'єр-міністра Великобританії Д. Мейджора (1995–1998), запрошеного наукового співробітника Університету Плімута Д. Добсона (John Dobson) [75], історика і перекладача російської військової пропаганди Я. Гарнера (Ian Garner) [78], керівника Лабораторії міжнародних досліджень пам'яті в люблінському Університеті Марії Кюрі-Склодовської І. Касьянова (Georgiy Kasianov) [83] і навіть випускника Військової академії Сполучених Штатів у Вест-Пойнті за спеціальністю «політологія» та «додатково» з євразійських досліджень, першого лейтенанта військової розвідки в армії США Д. Лаґатту (Dean D. LaGattuta) [84] та інших.

Проте у науковому середовищі пропагандистський нарратив „неонацизм” системно не відстежувався і практично не досліджувався комплексно безпосередньо у публічних промовах чи публікаціях особисто президента РФ в контексті звинувачень щодо політичного керівництва інших держав, зокрема України, і виправдання ним агресивно-експансіоністської політики Кремля. Натомість, з огляду на авторитарно-диктаторську модель влади в державі та на фактичне „самодержавне” ідеологічне й політичне провідництво в Росії В. Путіна, який є визначальником, указником і регулятором усебічно контрольованої і структуризованої, багатокластерної і суцільної матриці пропагандистсько-дезінформаційної політики Російської Федерації, таке аналітичне дослідження, на наш погляд є вельми актуальним.

Відтак чи не першою такою аналітикою стала публікація мого (П. Гай-Нижник) дослідження про динаміку сенсових змін у використанні нарративу «неонацизм» у публічній риторичі В. Путіна в період від 2004-го до початку 2022-го року [20]. Поточна публікація автора є логічним продовженням цієї тематики, що охоплює наступні два роки від початку 24 лютого 2022 р. нового періоду російсько-української війни, що набула тотального характеру і стала для українців війною за життя [16; 19].

Отже, **метою дослідження** є комплексне відстеження хронології застосування та зміни динаміки використання В. Путіним від лютого 2022-го до лютого 2024 року нарративу „неонацизм” як звинувачувального ярлика щодо подій в Україні.

Звинувачення В. Путіним України у неонацизмі та висунута ним ідеологема її «денацифікації» є одним з багатьох химерних викривлень, якими виправдовуються причини неспровокованої і агресивно-геноцидної війни Росії проти України та міжнародного злочину Москви, і на додаток вона також є найбезглуз-

дішою з них. В. Путін намагається маніпулювати історією, щоб змінити майбутнє, а контроль історичної пам'яті про Й. Сталіна і про Другу світову війну має вирішальне значення для власної ідентичності В. Путіна [96]. Тож він використовує інтуїтивні образи Другої світової війни, щоб підхопити глибокі емоції для своєї дезінформаційної кампанії про Україну для досягнення геополітичних цілей.

На першій погляд, неонацистський наклеп В. Путіна є абсурдом і фарсом, проте за ним криється глибинний російський імперсько-націоналістичний, ксенофобський, дезінформаційний і пропагандистський наратив, що маніпулює історією та свідомістю у поєднанні зі своєю фундаменталістською візуалізацією того, що Україна не є легітимною суверенною державою.

1. Початок тотальної війни: сенсовий зміст риторики В. Путіна про український «неонацизм» (рік 2022-й)

2022-й рік став початком нового історичного виклику і нових доленосних випробувань не лише для Української державності, а й для майбуття українського народу загалом. Вранці 24 лютого 2022 р. розпочався новий період Російсько-української війни [21] – період Тотальної війни Російської Федерації проти України, що для українців перетворив її в прямому сенсі на війну за життя [16].

Набув також нових обертів, частоти і сенсів й (дез)інформаційно-пропагандистський наратив «неонацизму» з боку президента РФ В. Путіна. Того дня (24 лютого) В. Путін виступив із новим своїм «Зверненням», вважаючи, вочевидь, надати більшої переконливості обґрунтуванню загарбницьким намірам Кремля. Тож кремлівський диктатор накинувся словесним цунамі зі звинуваченнями у бік США, НАТО і т. зв. колективного Заходу. Усе це було нічим іншим, як обумовленням упереджувального удару по НАТО, де театром воєнних дій і попереднього залякування стала Україна, суб'єктність якої Кремлем взагалі не бралася до уваги навіть задля годиться. Ба більше, говорив В. Путін, справа навіть не в НАТО, а в США, які в Україні (йшлося про «прилегли» до Росії території, що є російськими «історичними територіями») створювали ворожу «анти-Росію», яка поставлена під повний зовнішній контроль, посилено обживається збройними силами натівських країн і накачується найсучаснішою зброєю.

Водночас, на відміну від попередніх років, тепер В. Путін закликав про підтримку українських неонацистів з боку НАТО і що саме вони будуть каральною силою у невідворотній війні Заходу проти Росії, зокрема на сході України і в Криму. «Що вважаю важливим додатково наголосити, – вішував диктатор з Кремля, залякуючи етнічних росіян. – Провідні країни НАТО для досягнення своїх власних цілей підтримують в Україні крайніх націоналістів і

неонацистів, які, у свою чергу, ніколи не пробачать кримчанам і севастопольцям їх вільний вибір – возз'єднання з Росією.

Вони, звісно ж, полізуть і до Криму, причому так само, як і на Донбас, з війною, аби вбивати, як убивали беззахисних людей карателі з банд українських націоналістів, посібників Гітлера під час Великої Вітчизняної війни. Відверто заявляють вони і про те, що претендують на низку інших російських територій.

Уся хода розвитку подій та аналіз інформації, що надходить, показує, що зіткнення Росії з цими силами неминуче. Це тільки питання часу: вони готуються, вони чекають зручної години. Тепер претендують ще й на володіння ядерною зброєю. Ми не дозволимо це зробити» [41]. Усе це, звісно ж, було відвертою брехнею і свідченням тому є, зокрема, й те, що російський президент не спромігся навести жодного доказу чи прикладу для підтвердження своїх слів. Разом з тим, не можна було не помітити, що подібною ж риторикою кремлівська пропаганда намагалася обумовити вдертя російських військ у Крим і Донбас у 2014 році. Проте цього разу українські «каратели» ставали вже й «неонацистами», діяли за підтримки НАТО й нібито прагнули захопити також території Російської Федерації та от-от мали обзавестися з цією метою ядерною зброєю.

Доводячи істерію до краю, В. Путін переконував, що настав час життя і смерті Росії, питання її історичного майбуття й самого існування держави. Тож, аби «допомогти республікам Донбаса» і «врятувати Росію» В. Путін повідомив, що прийняв рішення про проведення спеціальної воєнної операції. «Її мета, – заявив він, – захист людей, які протягом восьми років зазнають знущань, геноциду з боку київського режиму. І для цього ми прагнутимемо демілітаризації та денацифікації України. [...]

При цьому до наших планів не входить окупація українських територій. Ми нікому й нічого не збираємось нав'язувати силою» [41]. Цілком очевидна взаємно заперечувальна теза. Зрештою, події подальших років dokonano довели, що В. Путін є патологічним брехуном, коли Росія окупувала й анексувала (в додаток до Криму) не лише терени Донецької і Луганської областей, але й формально включила до складу РФ ще й Запорізьку і Херсонську області.

Крім того, закликаючи старшин і вояків ЗСУ не чинити опору і скласти зброю, В. Путін, звично як для росіян, апелював до українців пам'яттю про батьків, дідів і прадідів, що билися з нацистами, «захищаючи нашу спільну Батьківщину» [41]. Він так і не спромігся усвідомити, що українці – не росіяни і що апелювати до них «спільною Батьківщиною» (тобто – Радянським Союзом) було, щонайменше, профанацією уявлення про сучасне українське суспільство. Тут же володар Мос-

ковії, звертаючись до вояків-українців, наївно намагався переконати їх й у тому, що «сьогоднішні неонацисти захопили владу на Україні», а правлячим режимом у ній є «антинародна хунта, котра грабує Україну і знущається над цим самим народом» [41]. У цьому контексті постає лише риторичне питання: як таку відверту маячню, що певною мірою, можливо й сприймалася у глибинці РФ, можна було звертати до українців.

Утім було ще й попередження, більш подібне на упереджувальне залякування в бік Заходу (НАТО) про можливе кровопролиття... У розвиток своєї погрози В. Путін знову висунув черговий ультиматум: «Тепер кілька важливих, дуже важливих слів для тих, у кого може виникнути спокуса зі сторони втрутитися у події, що відбуваються. Хто б намагався завадити нам, а тим більше створювати загрози для нашої країни, для нашого народу, повинні знати, що відповідь Росії буде негайною і призведе вас до таких наслідків, з якими ви у своїй історії ще ніколи не стикалися. Ми готові до будь-якого розвитку подій. Усі необхідні у зв'язку з цим рішення прийняті» [41]. Ця погроза (в тому числі й ядерною зброєю), однозначно, була звернена до США і Заходу й вона, певний час, такі подіяла на деякі уряди демократичних держав...

Вранці того ж дня розпочалася так звана спеціальна воєнна операція Росії (СВО), яка насправді являла собою початок нового періоду Російсько-української війни, який ще називають повномасштабним вторгненням. Тут буде доречно навести спогади канцлера ФРН О. Шольца (Olaf Scholz), який за два з лишком роки після початку тотальної війни, заявив 26 травня 2024 р. на Фестивалі демократії в Берліні, що безпосередньо перед початком широкомасштабного вторгнення РФ в Україну президент РФ В. Путін розповідав йому в Кремлі, що Україна буцімто «належить» Росії. Та зустріч відбувалася 15 лютого 2022 р. «за тим довгим столом, який усі пам'ятають», де російський диктатор демонстрував німецькому канцлеру свої імперські уявлення, зокрема те, що кордони «можна змінювати за допомогою сили» [98]. Як стверджував О. Шольц, В. Путін протягом чотирьох годин, що тривала зустріч, намагався довести йому, «що Україна та Білорусь є частинами Росії» [98]. Він також запевняв німця, що серед інших причин для широкомасштабної війни є те, що «Україна прямує в НАТО», на що канцлер, за його словами, сказав господарю Кремля, що «про це не йдеться принаймні ще років тридцять» [98]. Крім того, О. Шольц також розповів, що російський лідер вкотре (!) заявив йому про «нацистський режим» в Україні. Згодом, за два з половиною роки по тому, канцлер Німеччини заважить: «Нібито нацистський режим, а президент євреї, тож треба просто усвідомити, яке це абсурдне, ганебне виправдання просто

варварської війни» [98].

Тож відтоді як президент РФ В. Путін назвав Україну штучною державою [90], російська дезінформація почала працювати не проти лише українського народу чи певних фрагментів його історії, а й проти іміджу та сенсу існування самої держави Україна на карті світу. Так «Сучасна Україна цілком і повністю створена Росією» та в ній відродився «неонацизм» як абсолютне зло – цей сенс мав би бути усвідомлений кожним і в Україні, і в Росії, і на Заході. Інакше сказати – раціональність у пропаганді та дезінформації відійшла на другий план, а на перший було висунуто емоційність.

Найпершим же завданням путінської пропаганди було те, щоб переконати росіян у необхідності війни, або принаймні у її неминучості та справедливості. Надати ваги цьому мало посилення В. Путіна до ст. 51 част. 7 Статуту ООН. Менше з тим, генеральний секретар ООН А. Гуттеріш прямо заявив, що Україна не здійснює геноциду на Донбасі, а визнання Росією незалежності її проксі-утворень генсек назвав порушенням територіальної цілісності та суверенітету України, Статуту ООН та Декларації про засади міжнародного права [24]. Більше того, в західній пресі почали з'являтися статті науковців, які заперечували доводи кремлівського диктатора взагалі щодо його тлумачення поняття «геноциду» [89]. Але хто з пересічних громадян знає, що там написано, у тому Статуті ООН і хто з них шукатиме щось у його тексті за умов приголошення від новин та лихоманкового стеження за блискавичним розвитком подій – такою, вочевидь, була логіка Кремля.

Як і належить свідомості і самозакоханості диктаторів, В. Путін вірив у блискавичний успіх СВО, а також у те, що ЗСУ не чинитиме опору, а ЗС РФ з легкістю розіб'є загопи «націоналістів і неонацистів» й вдячний український народ зустрічатиме своїх «визволителів» з квітами у центрі Києва. Так, вже наступного дня після оголошення т. зв. СВО (25 лютого) він на оперативній нараді з постійними членами Ради Безпеки РФ переконував присутніх на тій відеоконференції, що «основні зіткнення російської армії, як і очікувалося, відбуваються не з регулярними частинами збройних сил України, а з націоналістичними формуваннями» [59]. Ці формування складала, за його ж словами, «бандерівці та неонацисти», а керували ними, як йому здавалося, «іноземні консультанти, перш за все – американські радники» [59]. Крім того, вкотре закликаючи ЗСУ не чинити опір, В. Путін пропонував українській армії перебрати владу до своїх рук, облудливо вказуючи, що з нею йому «буде легше домовитися, ніж з цією шайкою наркоманів і неонацистів, котра засіла у Києві і взяла у заручники весь український народ» [59]. Навряд чи усвідомлював він, що подібна публічна риторика викликає в Україні лише

сміх та огиду.

Проте В. Путін тепер спрямовував вже свою пропаганду на громадян Російської Федерації, адже розумів, що розпочата війна та її перші жертви можуть викликати не патріотичний підйом, а спротив. І боявся цього... Саме тому після невдалого штурму Києва він на черговій нараді з постійними членами Ради Безпеки РФ (у тій її частині, що транслювалася для населення), 3 березня 2022 р. обрав об'єктом міфологізації героїзму російських вбивць загиблого першого ж дня СВО старшого офіцера ВДВ ЗС РФ лакської національності й уродженця Дагестану (я тут свідомо не вказую прізвища окупанта, хоч воно й було оприлюднене). Відтак кремлівський кат зав'язав оповідь-страшилку для своїх громадян про українських неонацистів (адже РФ багатонаціональна держава). Тож той дагестанець нібито підірвав себе гранатою, позаяк боявся потрапити у полон до неонацистів. І після цього В. Путін видає пропагандистський фінт: «Водночас ніколи не відмовлюся і від свого переконання, що росіяни та українці – це один народ, навіть незважаючи на те, що частина жителів України залякали, багато хто обдурений нацистською націоналістичною пропагандою, а хтось свідомо, звичайно, пішов шляхом бандерівців, інших поплічників нацистів» [60].

Далі В. Путін раз-у-раз повторював байку про те, що ЗС РФ воює саме з націоналістичними і неонацистськими формуваннями, серед яких нібито є й найманці з Близького Сходу. Вочевидь, його мало переймала алогічність присутності арабів у складі загонів українських неонацистів-расистів, проте було вирішено включити до пропагандистської матриці нової загарбницької війни (СВО) старі дезінформаційні кластери часів чеченської війни. Зрештою В. Путін заявив про наявність, як доказу цього, відповідних світлин, але чомусь (як і завжди) підтвердження цьому так і не було ним оприлюднено. На завершення наради В. Путін вкотре наголосив, не вбачаючи цілковитої абсурдності в своїх словах: «Нині на українській території наші солдати та офіцери борються за Росію, за мирне життя для громадян Донбасу, за денацифікацію та демілітаризацію України, щоб жодна “антиросія”, роками створювана Заходом прямо біля наших кордонів, нам не загрожувала, в тому числі й ядерною зброєю, як це було останнім часом» [60].

Слід зауважити, що В. Путін мало переймається як він виглядатиме в сенсі «правдивості» своєї брехні про українських неонацистів, чи то для широкого загалу експертів і громадськості через свої публічні заяви, чи то в очах політичних лідерів Заходу навіть на рівні приватних розмов¹. Так, 4 березня 2022 р.

під час телефонної розмови з канцлером ФРН О. Шольцем (Olaf Scholz) він розповідав тому про геноцид, влаштований київським режимом щодо мешканців Донбасу і повторив свою мантру, «що основна небезпека виходить від військових формувань неонацистів, котрі здійснюють численні воєнні злочини, використовуючи терористичні методи», про найманців з Албанії, Хорватії та Косово «і навіть джихадистів з досвідом бойових дій у Сирії» [65].

При цьому очільник РФ заявляв, що Росія відкрита для діалогу (нагадаю, що тоді якраз тривали російсько-українські перемовини у Білорусі [18]), але за умови виконання усіх російських вимог. Йшлося «про нейтральний та без'ядерний статус України за обов'язкової демілітаризації країни, а також про денацифікацію української держави, визнання російської приналежності Криму, суверенітету ДНР та ЛНР в адміністративних кордонах Донецької та Луганської областей» [65]. Така ж риторика звучала з вуст В. Путіна й під час його розмов перед цим з президентом Франції Е. Макроном (Emmanuel Macron) 28 лютого [64] і 3 березня 2022 року [82].

В. Путін практично без зупину повторював подібні тези, немов мантри, й у внутрішньо російському середовищі, що миттєво ретранслювалося кремлівською пропагандистською системою по усьому світові:

- про антиконституційний переворот, націоналістів, радикалів, неонацистів і неофашистів в Україні В. Путін, зокрема, згадував 5 березня 2022 р. під час зустрічі з представницями летунського складу російських авіакомпаній в авіаційному навчальному центрі ПАО «Аерофлот» [12];

- про пронацистський режим у Києві, що створював біологічну зброю (під наглядом Пентагону, звісно ж) для нападу на Росію та українських неонацистів і їхніх озброєних злочинців, випущених з в'язниць, а також про аналогію політики Заходу щодо росіян з політикою антисемітизму німецьких нацистів – 16 березня на відеонараді про заходи соціально-економічної підтримки суб'єктів РФ [58];

- про геноцид, націоналізм і неонацизм, що став фактом життя України, та неминучості зіткнення з цими силами – 12 квітня під час відвідин разом із своїм союзником О. Лукашенком космодрому «Восточный» в Амурській області [1], а потім і на спільній з ним пресконференції того ж дня [62];

- про неонацистські формування – 25 квітня на розширеному засіданні колегії Генпрокуратури РФ у Москві [56];

- про русофобію, неонацистів та анти-Росію – 27 квітня на зустрічі з членами Ради законодавців при Федеральних Зборах РФ у Санкт-Петербурзі [13];

- про неонацистів і бандерівців – 9 травня під час параду на Красній площі в Москві [45];

- про націоналістів, нацистів, неонацистів,

¹ Нагадаю принагідно, що на останніх парламентських виборах в Україні у 2019 р. підтримка ультраправих кандидатів становила 2%, що значно нижче, ніж навіть у багатьох інших європейських країнах.

фашистів, русофобію – 16 травня на зустрічі лідерів держав-членів ОДКБ [57];

- про геноцид з боку київського режиму, неонацистів під повним заступництвом Заходу – 17 червня на пленарному засіданні XXV міжнародного економічного форуму у Санкт-Петербурзі [49];

- про неонацистів – 21 червня на зустрічі з випускниками вишів Міноборони, МНС, ФСБ, ФСО, Росгвардії та вишів МВС і ФСІН [6];

- про неонацизм, русофобію і расизм – 15 серпня на відкритті воєнно-патріотичного парку «Патриот» в Московській області [52];

- про нацистів, неонацистів, ненацистський режим і багатополярний світ – 7 вересня на пленарній сесії Східного економічного форуму на о. Русській в Приморському краї [47] тощо.

Ба більше, оперуючи тим, що В. Зеленський має єврейське коріння, але «захищає» неонацистів і потурає їм, путінський міністр закордонних справ С. Лавров вдався й взагалі до абсурдного асоціативного твердження про те, що А. Гітлер теж мав єврейське походження [69].

Усе це перемелювання з місяць в місяць одних і тих же окремих термінів з дезінформаційних наративів, без жодних доказів чи обґрунтувань, В. Путін, як видно, мов завचे не згадував і згадував за будь-якої нагоди у своїх публічних виступах, що трансливалися кремлівськими пропагандистськими медіа для російського населення, безупинно зомбуючи їхню свідомість в облудливому стилі сталінсько-гітлерівської пропаганди.

Утім, відбулися й деякі зміни. Ніхто не замислювався, чому заявлений захист Донбасу шляхом СВО був спрямований на Київ. «Денацифікація» та «демлітаризація» України – від самого початку звучали як дещо туманне формулювання й, набувало щоразу до десятка тисяч контекстних варіацій в залежності від розвитку подій. Тож після того, як взяти Київ не вдалося і росіяні наприкінці березня було відкинуто від столиці України та від Харкова, основною тезою знов став захист Донбасу і теза про гарантії безпеки від Росії і для Росії. Водночас змінилися й інші акценти: війна стає оборонною... і не від України, а вже напругу від НАТО. Так, непомітно для недосвідченого вуха та ока пересічного населення, В. Путін, а за ним і його пропаганда, переводять у режим постійного інформаційного тла ідею того, що не лише неонацистська Україна, а й Захід і НАТО теж є учасниками цієї війни, адже постачають «неонацистам» зброю і «грають з вогнем», а відтак – можуть стати законною ціллю і заважають досягненню миру.

Тож, відповідно до трансформованої маніпуляції брехнею, 21 вересня 2022 р. В. Путін виголосив велике звернення до громадян РФ та, по факту, до поневоленого ним українсько-

го населення загарбаних його вояцтвом територій сусідньої держави. Він багато говорив про неонацистський режим в Україні та «звільнення» від нього Донбасу, «ДНР», «ЛНР», Запорізької та Херсонської областей, хоча й це було неправдою. При цьому пересічний росіянин чи європеець вже елементарно й не встигав зауважити, що у заявленій меті СВО нічого не йшлося про Запоріжжя і Херсонщину. Проте В. Путін та його пропаганда непомітно вводять й ці дві адміністративно-територіальні одиниці України у формат СВО під прикриттям наративу захисту від «неонацистів» київського режиму.

Не зміг кремлівський диктатор втриматися й від орієнтування росіян у цілях Заходу і НАТО – знищення Росії через її розкол (звісно ж, згадавши й про долю СРСР). «А після того, як сьогоднішній київський режим фактично публічно відмовився від мирного вирішення проблеми Донбасу і, більше того, заявив про свої претензії на ядерну зброю, стало абсолютно зрозуміло, що новий, черговий, як це вже було раніше двічі, великомасштабний наступ на Донбас неминучий. А потім так само неминуче була б й атака на російський Крим – на Росію. У зв'язку з цим рішення про попереджувальну військову операцію було абсолютно необхідним і єдино можливим», – заявив, виправдовуючись, В. Путін [42].

Далі словесна шизофренія була звичною: «звільнення» від неонацистів і зрив Україною (з наказу Заходу) перемовин у Стамбулі [22]. Відтак диктатор оголосив про вже перевірений ним окупаційний трюк – про прохання окупаційних військово-цивільних частин захоплених Херсонської та Запорізької областей врятувати їх від неонацистів і провести т. зв. референдум про долучення їх до складу РФ, тобто – про новий етап незаконної анексії українських територій.

5 жовтня 2022 р. на відеоконференції з лавреатами і фіналістами Всеросійського конкурсу «Вчитель року» та учасниками телевізійного шоу «Класна тема!» В. Путіна оголосило новою вигадкою: «Ви знаєте, – видав він тираду, – можливо, і не було б сьогоднішнього конфлікту, якби не було спроб деяких сил на самій Україні та на Заході підправити історію та розірвати цю історію на частини, якби не було звеличення тих, хто співпрацював із Гітлером, з фашистами, якби не було бажання цей неонацизм відродити на наших історичних теренах.

Ви знаєте, я часто дискутую зі своїми колегами, зокрема європейськими, які мені кажуть: “Ну й що? Ну, є там елементи неонацизму. А що, ми не маємо, чи що? І у вас є, у Росії, теж якісь неонацисти, і у нас, в європейських країнах. Яких потвор тільки немає, яких придурків тільки немає, яких ідіотів і навіть злочинців тільки немає, ну і що тепер? Адже різниця полягає в тому, що так, скрізь, напев-

но, це є, це таке дуже отруйне насіння – неонацизм, і взагалі неонацистські ідеї звеличення себе, приниження інших народів, прагнення їх знищення – так, у всьому світі, напевно, це є, але я не знаю жодної країни, окрім сьогоденної України, де їх ставлять у розряд національних героїв. І в Парижі це є, і, мабуть, у Москві якісь неонацисти десь ховаються, але ми їх переслідуюмо, ми з цим боремося. А у випадку з Україною навпаки: їх звеличують, піднімають на п'єдестал, їм дозволяють проводити багатотисячні смолоскипні ходи в центрах найбільших міст – ось що вражає і що викликає внутрішнє відторгнення, не може не викликати в нормальних людей.

Дивно, що цього на так званому Заході не помічають. Хоча я не думаю, що не помічають, просто все що не попадаючи намагаються використовувати проти нас. Все, що ефективно працює проти нас, – все підтримується. Так було ще в середині 90-х та на початку 2000-х, коли підтримували міжнародний тероризм, який воював на нашій власній території, і так зараз відбувається з підтримкою неонацистів в Україні – саме тому, що це інструмент, спосіб боротьби з самою Росією» [10]. Психотерапевти, вочевидь, углядели б у вище мовленою ознаки шизофренічного абсурду і манію переслідування, проте, думаю, у цьому випадку швидше наявною є свідомою маніпуляція царя свідомістю заляканих кріпаків... Типова гра з реальністю самовдоволеного тирана.

Майже за десять днів (14 жовтня) В. Путін під час спілкування з представниками ЗМІ в Астані при завершенні візиту до Казахстану журналіст «Life» А. Юнашев, нагадавши про те, як нещодавно у Москві на чоловіка наклали штраф за те, що він слухав українську музику, запитав чи не здається це явним перебором, додавши, що так невдовзі в Росії заборонять М. Гоголя і фільм «У бій йдуть одні "старі"», позаяк там є українські мотиви. Журналіст додав: якщо фашисти слухають народні пісні, самі пісні від цього фашистськими не стають і запитав як, власне, він ставиться до української культури тепер.

В. Путін, не моргнувши й оком, розпочав відповідь з того, що в них весь час обурюються спробами закрити російську культуру, відмінити її й це є повним маренням і маячнею. Потім зауважив, що у Криму українська, поряд з кримськотатарською і російською, є державною (але, чомусь забувся додати, що навчати-ся і користуватися нею – де-факто заборонено). Потім згадав про близько трьох мільйонів українців, які проживають в РФ, тож вони (кремлівські владоможці), мовляв, не в змозі заборони українську культуру і мову (але диктатор, знову ж таки, забувся повідомити, що в Росії не існує жодної української книгозбірні та україномовних шкіл тощо).

Проте й тут В. Путін не зміг не згадати про свій улюблений пропагандистський наратив

й перевів відповідь на цілком конкретне питання у маніпулятивне звинувачення чомусь української влади у неонацизмі. «Якщо нинішнє керівництво у Києві вважає за можливе підтримувати неонацистів, за можливе підтримувати смолоскипні ходи в центрі своїх великих міст і людей, котрі розгулюють з нацистською символікою, то це ніякого прямого стосунку до української культури не має» [4]. Примітивно, але прикметно на нездоровій зацикленості темою неонацизму, якої пацієнт був вже не в змозі позбутися...

Тим часом московитські загарбники імітували на клаптях захоплених ними Запорізької і Херсонської областей т. зв. референдум про приєднання до РФ, що навіть не був подібним до організованого ними фальсифікату в Криму і на сході України й видавався цілковитим посміховиськом. Утім В. Путін ніколи не переймався дотриманням законів і міжнародного права й вже 19 жовтня підписав указ про запровадження воєнного стану на територіях так званих «ДНР», «ЛНР», Запорізької і Херсонської областей.

Того ж дня на засіданні Ради Безпеки РФ кремлівський диктатор повідомив, що «київський режим, як відомо, відмовився визнати волю і вибір людей, відхилив будь-які пропозиції про переговори», додаючи, що «неонацисти використовують відверто терористичні методи, диверсії на об'єктах життєзабезпечення, влаштовують замах на представників місцевих органів влади», а також «як і їхні ідейні попередники – бандерівці, помічники Гітлера – намагаються створити бандитське підпілля, засилають на нашу територію диверсійні групи» [32].

Невдовзі, 27 жовтня на підсумковій пленарній сесії XIX засідання Міжнародного дискусійного клубу «Валдай» В. Путін доповів присутнім про нове своє відкриття, як йому здалося. «Одна з серйозних, фундаментальних проблем тих, хто нібито турбується про майбутнє України, так званих українських націоналістів, вона полягає у тому, що відбувається зрощування навіть націоналістичного руху і неофашистського, неонацистського», – поділився він власним новотвором з присутніми путіністами [29]. Звісно ж, спиралися усі вони, за його заіржавілою аксіомою, на колабораціоністів, нацистів і бандерівців часів Другої світової війни, що вважалося В. Путіним фактично одним і тим самим. При цьому він знову завівав мову про те, що в Росії теж можливі прояви неонацизму і що це є живучою заразою у всіх країнах, але вони (в Московії) з цим борються, а там (в Європі та в Україні) – підтримують на державному рівні.

Як і зазвичай, В. Путін повторив мантри про державний переворот у Києві та про те, що В. Янукович фактично сам відмовився від влади і погодився на дострокові вибори (які би програли), про те, що Донбас і Крим повстали

проти заколотників, а Захід підтримав і потім не захотів прийняти і втілити в життя Мінські домовленості тощо [21].

В. Путін також повторив завчений фальсифікат про спільну історію та єдиний народ росіян та українців, який він вже викладав у вигляді своєї минулорічної псевдоісторичної статті. На репліку ж підлабузника-ведучого Ф. Лук'янова: «У нас же тоді громадянська війна виходить з частиною власного народу»; В. Путін відповів: «Частково так» [29] (пізніше, 9 лютого 2024 р. він вкраде цю тезу про «громадянську війну» й під час інтерв'ю американському журналісту Т. Карлсону привласнить її собі [76]).

15 листопада 2022 р. вперше після 2017-го на щорічному засіданні оргкомітету «Победа» під головуванням В. Путіна знову згадали про «протиідею ідеям неонацизму» (А. Каратаєва; Держархів Брянської обл.) [30]. Своєю чергою сам В. Путін вкотре торкнувся цієї теми 25 листопада на зустрічі з матерями військовослужбовців – учасників СВО у Ново-Огарьові, де заявив щодо керівництва України: «Ми маємо справу з неонацистським режимом – без усілякого перебільшення» [11]. Він знов заговорив про державний переворот у Києві у 2014-му і, мовляв, війни не було би, якби заколотники фактично не взяли під контроль усі органи влади та управління в Україні. «А хто вони такі?», – запитав сам себе В. Путін і сам же відповів, – Бандерівці по суті своїй». «А що таке бандерівці?», – знов власне питання і власна ж відповідь – Неонацисти» [11]. Саме твердження «Бандерівці – неонацисти» з історичної і політологічної точок зору, безумовно, є не лише науково-термінологічним, а й освітньо-розумовим невіглаством [17]. Проте за цим настала черга ще більшої історичної нісенітності й неутвта. «Бандера був посіпакою Гітлера, розстрілював і росіян, і, до речі, поляків, євреїв, усіх поспіль за вказівкою Гітлера», – цілком серйозно випалив В. Путін чергову свою цілковиту історичну вигадку і пропагандистську дезінформацію [11]. Не варто й зауважувати, що доморощений вискокка-історик, яким намагався себе представляти очільник Росії, насправді являв собою ніщо інше як не ука і шарлатана від історії (в прямому і переносному сенсах).

Про боротьбу з українським неонацизмом диктатор очікувано згадав і в міжнародний день добровольців на церемонії вручення премії «Ми вкместе», що відбувалася 5 грудня 2022 р. у Москві [68]. Звучали фрази про неонацизм та націоналістичні бандформування й 20 грудня в Єкатеринінській залі Кремля на зібраній ним церемонії вручення державних нагород, де присутніми були також й українські колабораціоністи і сепаратисти, зокрема такі зрадники як Л. Пасічник, Д. Пушилін, Є. Балицький, В. Сальдо [67].

Наступного дня (21 грудня) на розшире-

ному засіданні колегії Міністерства оборони РФ в Москві з публічними промовами виступили президент В. Путін і міністр оборони С. Шойгу. Останній, як і належить, згадував, між іншим, про замовчування в західних ЗМІ «воєнних злочинів українських військових» та «героїзацію київського злочинного режиму неонацистів», а також про «очищення від нацистів» Маріуполя [27].

В. Путін вже традиційно говорив про державний переворот в Україні 2014 року й вкотре повторив завчені тези зі своїх попередніх промов про розвал СРСР і нейтральний статус України, називав український народ братнім (чому не єдиним з російським?), але треті країни досягли дезінтеграції «руського міра», а далі знов про домовленості щодо В. Януковича, який мав би програти вибори, якби не переворот тощо. Після цього, за хворобливою уявою В. Путіна, яка доконано базувалася на практичному досвіді власного режиму, вказав, що «промивання мізків громадянам України, використання неонацистської, вкрай націоналістичної ідеології протягом десятиліть так чи інакше робили свою справу» [27].

Він, мов заїжджена платівка, знову розп'явся про зведення у ранг національних героїв в Україні пособників Гітлера, про те, що націоналісти є у будь-якій країні, але в Росії з проявами неонацизму і фашизму борються й не зводять це в ранг національної політики й, водночас, зазначив, що «націоналізм – ніби як і непогано, борються за національні інтереси», але в Україні «це робиться на основі фашистської, неонацистської ідеології» і цього просто ніхто не помічає [27]. Про те, що цього не помічають у світі, можливо тому, що такого явища в Україні просто не існує, окрім як у хворій уяві В. Путіна, він усвідомити не міг, а швидше за все – не бажав. Натомість йому вважалися, знову ж вкотре, перехожі зі свастиками в центрі великих міст України та у Києві, а також неонацисти, яких використовують у боротьбі з Росією. Тож В. Путін вчергове заявив, що вже тоді (у 2014-му) стало очевидним, що зіткнення з цими силами, «в тому числі і на Україні» (а ця обмовка означає – в Європі, в тому числі й в Україні) – неминуче, питання тільки було у тому, коли це відбудеться. І додав: «Але, оскільки це неминуче, краще сьогодні, ніж завтра» [27].

У новорічному зверненні В. Путіна до російського народу 31 грудня 2022 р. не було переможних реляцій і звіту про бодай якісь успіхи минулого року – їх обнулили і викинув на смітник історії своєю єдністю, мужністю і героїзмом український народ (бліцкриг, що був названий СВО, зазнав краху, Київ захоплено не було, загарбникам не вдалося вийти на адміністративні межі Донецької і Луганської областей, ЗСУ так і не були розгромлені, тотальна війна не знищила, а натомість загартувала і згуртувала український всенародний опір

тощо). Тож поміж банально узагальнюючих і сенсово порожніх фраз кремлівському диктаторові довелося знову нарікати на підступний Захід і міфічних українських неонацистів. «Західні еліти роками лицемірно завіряли всіх нас у своїх мирних намірах, у тому числі з розв'язання щонайтяжчого конфлікту на Донбасі, – облудливо віщав він населенню свого величезного концтабору у вигляді Російської Федерації. – На справі ж всеосяжно заохочували неонацистів, котрі продовжували вести воєнні, відверто терористичні дії проти мирних громадян народних республік Донбасу.

Захід брехав про мир, а готувався до агресії і сьогодні зізнається в цьому вже не соромлячись, у відкриту, а Україну та її народ вони цинічно використовують для послаблення і розколу Росії» [38]. При цьому навіжений самодержець Московії викрив свої далекоглядні марення – війною супроти України надихнути інші держави до його прагнення – багатопольярного світоладу (іншими словами – до руйнації усталеної системи світової безпеки і поширення замість неї планетарного хаосу, керованого Москвою).

Як бачимо, В. Путін у не вистачило чеснот аби визнати перед російськими громадянами, що його завойовницькі плани «демільтаризації» та «денацифікації» України були демонтовані її народом, а російська армія – декласована на полях битв Збройними силами України, йому не стало волі зізнатися у тому, що російська армада провадить не якусь спеціальну воєнну операцію в Україні, а здійснює злочинну тотальну війну зі знищення українського народу й увесь цивілізований Світ, а не підступний Захід, об'єднався у допомозі Україні в її жертволюбній боротьбі за національну соборність і державний суверенітет, що усе добросердечне Людство сполучилося навколо Українців у їхній війні за Життя!

2. Сенсові зміни нарративу «неонацизм» і трансформація його спрямування у публічній риторичі В. Путіна (рік 2023-й – початок 2024-го)

Світ, чим далі тривала війна Росії з Україною і нарощувалася дезінформаційна пропаганда Кремля, тим більше усвідомлював її облудливу сутність, у тому числі й щодо експлуатації В. Путіним теми нацизму/неонацизму для виправдання злочинів Москви.

Навряд чи усвідомлював це кремлівський монстр. Інакше б він 18 січня 2023 р. на зустрічі з «ветеранами» ВОВ, мешканцями блокадного Ленінграда і представниками патріотичних об'єднань у Санкт-Петербурзі не задався б риторичним питанням чому, коли у грудні 2022 року РФ традиційно запропонувала в ООН схвалити резолюцію з засудження героїзації нацизму, а 50 країн відмовилися проголосувати на неї [5]. Як і годиться, він розцінив це як антиросійський тиск та історико-політичну амнезію, а не демонстративне викриття і засу-

дження маніпуляцій його режиму, що сам узяв на озброєння методи і засоби режиму гітлерівського.

Тож В. Путін й далі аж до оскоми твердив про держпереворот, утиски УПЦ(МП) і російськомовних, злочини неонацистів в Україні (без жодного прикладу), Бандеру, який співробітничав з Гітлером і за його наказом особисто розстрілював мирних мешканців (хоча насправді він 5 липня 1941 р. був заарештований нацистами, утримувався під домашнім арештом, з 15 вересня – в центральній в'язниці Берліна, з від початку 1942-го до кінця серпня 1944-го – у бункері «Целленбау» концтабору Заксенгаузен, а після звільнення перебував на нелегальному становищі у Західній Німеччині аж до дня його вбивства кремлівським агентом) [17].

За таким же сценарієм В. Путін того дня провів зустріч з ретельно відібраними робітниками Обуховського заводу, що є складовою концерну повітряно-космічної оборони «Алмаз-Антей». Там він, до речі, ще й зауважив, що у нього є усі підстави вважати київський режим неонацистським, проте знову чомусь «забувся» ці підстави перелічити [53].

Коли ж В. Путін відвідував Волгоградську область 2 лютого, то завітав на виставку «Звичайний нацизм», що у музеї-панорамі «Сталінградська битва», де завбачливий губернатор А. Бочаров зробив також експозицію про «злочини» українських націоналістів і назвав українську владу та ЗСУ фашистами [9]. Того ж дня під час виступу на урочистому концерті, присвяченому Сталінградській битві, В. Путін повідомив, що й зараз «ідеологія нацизму – вже у своєму сучасному обличчі, сучасному прояві – знов створює прямі загрози безпеці нашої країни, ми знов і знов вимушені давати відсіч агресії колективного Заходу» [66]. Тобто очільник РФ не опосередковано, а прямо ототожнив західну демократію з ідеологією нацизму. Тобто, за В. Путіним, у II світовій війні т. зв. колективний Захід весь був нацистським і воював проти Росії (СРСР), а тепер він знову нацистський і знов здійснив агресію проти Росії (РФ). «Знов збираються воювати з Росією на землі України руками послідишів Гітлера, руками бандерівців», – додав російський фіорер за хвилину черговий скреп зі своєї антології пропагандистської маячні [66].

У річницю прийняття рішення про початок тотальної війни проти України В. Путін 21 лютого 2023 р. звернувся у Москву з Посланням до Федерального Зібрання РФ. «Рік тому задля захисту людей на наших історичних землях, для забезпечення безпеки нашої країни, для ліквідації загрози, яка походила від неонацистського режиму, що склався в Україні після перевороту 2014 року, було ухвалено рішення про проведення спеціальної військової операції», – одразу ж заявив він [54]. Слід погодитися з цим міжнародним злочинцем, який

усвідомлено визначав ті події як «рубіжний для нашої країни час, в період кардинальних, незворотніх змін у всьому світі, важливіших історичних подій» [54].

Крім того у «Зверненні», до речі, В. Путін провів порівняння між підрозділом української армії та 1-ю гірською дивізією нацистів, яка мала квітку Едельвейсу на своїх знаках розрізнення та здійснювала військові злочини під час Другої світової війни: «Одна з бригад ЗСУ... отримала найменування “Едельвейс”, як і гітлерівська дивізія» [54]. І дійсно 14 лютого президент В. Зеленський присвоїв 10-й окремій гірсько-штурмовій бригаді почесне найменування «Едельвейс», а вже наступного дня МЗС РФ у Твіттері назвало це «доказом» наявності нацистів в Україні. Проте є кілька нюансів: ця квітка, що росте в альпійських регіонах, використовувалася як символ й іншими європейськими гірськими військовими підрозділами, включаючи Хорватську гірську рятувальну службу, генералів швейцарської армії та 21-шу стрілецьку бригаду Польщі. Ба більше, у самій Росії до 2016 р. існував спецпідрозділ «Едельвейс» (таку назву у 2011 р. здобув 17-й загін спеціального призначення Росгвардії. Лише на третьому році війни з Україною росіяни його назву змінили на «Авангард»).

Водночас В. Путін знову і знову спробував виправдати своє рішення напасти на суверенну державу, але так і не знайшов нових і правдоподібних аргументів й, відтак, вкотре розповідав байки про те, що підступним Заходом «за нашою спиною готувався інший сценарій», «обіцянки західних правителів, їх запевнення про прагнення до миру на Донбасі обернулися, як ми тепер бачимо, підробкою, жорстокою брехнею» [54]. Тож, за облудливою версією кремлівського агресора, саме західні лідери займалися гачкотворенням, затуляли очі на політичні вбивства, на репресії київського режиму проти неугодних, на знущання над віруючими, все більше заохочували українських неонацистів на терористичні дії в Донбасі, а у західних академіях та училищах натаскували офіцерський склад націоналістичних батальйонів, постачали зброю. Ну й, звісно, вели перемовини з Києвом про постачання систем ППО, бойових літаків, важкого озброєння, секретних лабораторій та ядерної зброї, а отже – «готували підвладний їм київський режим, поневолену ними Україну до великої війни» [54].

Проте не існує жодних доказів того, що Україна намагалася придбати ядерну зброю, і сам В. Путін, який заявляв про це й раніше, не надав їх. Зауважу, що український уряд жодного разу не висловлював наміру придбати ядерну зброю, не йдеться про це й у військовій стратегії України, що була опублікована

у 2021 році². Про те, що за Україною не спостерігалось жодних ознак перенаправлення ядерного матеріалу, призначеного для мирної діяльності, для інших цілей офіційно заявляло й Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) ООН. Отже, В. Путін – хронічний брехун.

Провідниками усіх цих намірів щодо нападу на Росію, за вигадкою В. Путіна, були США і НАТО, яким він у грудні 2021 р. офіційно спрямував так звані проекти договорів про гарантії безпеки. Насправді ж йшлося про відомий ультиматум В. Путіна про відсунення меж НАТО до рубежів пори розпаду СРСР та часів існування Варшавського договору, що апріорі неможливо було здійснити. Тоді, нібито, йому «остаточно стало зрозуміло, що відмашка на реалізацію агресивних планів віддана і зупинитися вже вони [Україна і НАТО] не збираються» [54].

Ба більше, начебто «не було сумнівів», що до лютого 2022 р. «все було готово для чергової кривавої каральної акції на Донбасі» [54]. Доказів же (навіть сфальшованих) таким твердженням, вочевидь, в чергове представлено не було (та й взагалі цим він і не переймався) Отже В. Путін прагнув замалюватися себе мудрим політиком, який начебто не хотів, але мусив розпочати війну, аби завбачливо упередити агресію Заходу руками України – подібно іншому мудрому в його очах державному діячеві – А. Гітлеру, який випередив напад Й. Сталіна й, водночас, аби не повторити помилку Й. Сталіна, який не спромігся завдати упереджувального удару А. Гітлеру. «Мудрий» В. Путін, таким чином, – розумніший навіть за Й. Сталіна, культ особи якого повернувся в Росію разом зі створенням культу самого В. Путіна.

Тож господар Кремля істерично і з релігійним божевіллям, мов догматичне заклинання, намагався втокмачити у свідомість росіян, доведене до рівня середньовічної бачення світу, прости, але ствердні замовляння: «Це вони розв’язали війну, а ми використали силу і використовуємо, щоби її зупинити»; «Мета Заходу – безмежна влада»; «Це вони випустили джина з пляшки, цілі регіони занурили в хаос» тощо [54]. В. Путін звинувачував провідних політиків Заходу у власних намірах, свідомо намагаючись перекласти в очах росіян очевидні власні (та своїх поплічників) параноїдальні прагнення: «Можливість і далі обкрадати всіх»; «Прикриваючись словами про демократію і свободи, насаджувати неоліберальні і тоталітарні за своєю суттю цінності»; «Навішувати ярлики на цілі країни і народи, публічно ображати їхніх лідерів»; «Придушувати інак-

² Слід, при цьому, згадати, що у 2021 р. посол України в Німеччині А. Мельник припустив, що якщо Україна не зможе приєднатися до НАТО, їй, можливо, доведеться переглянути свій без’ядерний статус.

шомислення у своїх власних країнах»; «Створюючи образ ворога, відволікати увагу людей від корупційних скандалів – з екранів адже не сходять усе це, ми усе це бачимо, – від зростаючих економічних, соціальних, міжнародних проблем і протиріч» [54]. В. Путін, наче дивлячись у дзеркало, свідомо намагався перекинути відображення власного режиму на західні суспільства, прагнучи прищепити суспільству російському ірраціональне бачення існуючого світу й підсвідомий страх шизофренічного свідомого...

Одним з елементів цієї трепанації свідомості є догматика того, що «у 30-ті роки минулого століття Захід фактично відкрив нацистам шлях до влади в Німеччині», «а в наш час з України вони стали робити “анти-Росію”» [54]. Таким чином В. Путін конструює паралель: нацистська Німеччина = неонацистська Україна, де Захід – закулісний демон, що прагне знищення Росії, зрощуючи русофобію і вкрай агресивний націоналізм в Україні та світі, додаючи, що українські «ненацисти не приховують, чіми спадкоємцями вони себе вважають» [54]. Він, без жодного сумніву, підмінює поняття та акторів на геополітичній сцені, стверджуючи, що саме США і НАТО (колективний Захід) «стали грубо руйнувати всі основи світоустрою, закладені після Другої світової війни», «крок за кроком стали переглядати світоустрій, що склався, демонтувати системи безпеки і контролю над озброєннями, спланували і здійснили цілу низку війн по всьому світу», мають за мету «зламати створену після Другої світової війни архітектуру міжнародних відносин» тощо [54]. І тут же В. Путін заявив, що Росія призупиняє свою участь в Договорі про стратегічні наступальні озброєння. Дивовижне блюзнірство політичної мімікрії в міжнародній політиці та в маніпулюванні свідомістю громадян.

Іншим, протиборним конструктом історичної паралелі, за пропагандистською химерою В. Путіна, є отождолення Росії з силою, що завжди спадково протистояла іноземному нашестю, що здобула перемоги на Чудському озері і Куліковому полі, під Полтавою і Бородиним, а також із СРСР, що у травні 1945-го здобув перемогу над нацизмом й, зрештою, з тією ж силою, яка бореться «з неонацизмом, що пустив коріння на Україні» [51].

Така психологічна обробка свідомості псевдоісторичною пропагандою, безумовно, була спрямована саме на громадян Російської Федерації, а її примітивність, безупинне повторення та нагнітання є свідченням прихованих страхів В. Путіна – підшкірного і маніакального очікування прозріння суспільства, відродження руху за громадянські права, посилення національно-визвольних прагнень поневолених Москвою народів і загального антивоєнного збурення в РФ. Тож на розширеному засіданні колегії ФСБ 28 лютого 2023 р.

В. Путін небезпідставно і досить нервово наказував своєму НКВС-КДБ: «Розуміється, мусить бути продовжено роботу з виявлення та припинення дій тих, хто використовує інтернет та соціальні мережі для пропаганди ідеології тероризму та екстремізму, хто намагається залучити до терористичних угруповань наших громадян, звичайно, ми з вами добре знаємо, найбільш уразлива категорія тут – це молодь.

Так само активно треба протидіяти екстремізму. Число подібних злочинів за минулий рік також зросло.

І звичайно, потрібно виявляти та припиняти протизаконну діяльність тих, хто намагається розколоти, послабити наше суспільство, використовує як зброю сепаратизм, націоналізм, неонацизм та ксенофобію. Це теж завжди застосовувалося щодо нашої країни, а зараз, звичайно, спроби найактивніші – спроби активізувати всю цю мерзоту на нашій землі» [28].

Наслідки не забарилися. В РФ вже завершувалася рішуча нейтралізація політичного простору: влада послідовно виявила і нейтралізувала всіх основних і навіть потенційних організаторів масових вуличних протестів (наприклад, були «зачищені» структури А. Навального, М. Ходорковського та найактивніше крило КПРФ. Остаточного етапу набуло знищення свободи інформації: ЗМІ та опозиція формували громадську думку і неминуче створили б потужну протидію державній пропаганді. Нагадаю, що до того часу в РФ вже було впроваджено такі дії та заходи:

- прийнято закони про «військову цензуру»: вводилася адміністративна відповідальність за дискредитацію російських збройних сил, за заклики до перешкоджання їх використання та за заклики до застосування санкцій щодо РФ;

- станом на березень 2022 р. вже було відомо щонайменше про 213 адміністративних та 10 кримінальних справ;

- з Росії виїхало, станом на 7 березня 2022 р., не менше 150 журналістів (евакуювалися цілі редакції та корпункти);

- було здійснено технічну підготовку ізоляції Рунету від глобальної мережі у вигляді тотального контролю трафіку та вигнання BigTech, що розпочалася навесні 2020 р. після зміни керівництва Роскомнагляду;

- «військові блокування» IP-адрес ЗМІ Роскомнагляд запровадив до 811 різних інформаційних ресурсів;

- блокування торкнулося також закордонних соціальних мереж (повністю було заблоковано Twitter, Facebook та Instagram);

- загальна кількість затриманих з перших днів антивоєнних акцій протесту у 68 містах Росії перевищила 15 тисяч осіб [23].

У цьому контексті, молодь, яка не знала часів СРСР, за якими так ностальгував В. Путін і які так несамовито намагався повернути, мо-

лодь, що посилено користується інтернетом і прагне знань та особистої свободи, потенційно складала небезпеку занудним і запліснявленим путінським нарративом. Тож 2023-й рік він оголосив роком педагога і наставника в Росії. Даючи старт новій пропагандистській кампанії з обробки душ і мізків молоді, В. Путін на зустрічі з учасниками пілотної освітньої програми «Школа наставника» 2 березня наголошував, зокрема, й на темі націоналізму і неонацизму.

Вказівні орієнтири для вчителів були такими: солдати та офіцери армії Росії захищають росіян на війні в Україні від неонацистів і від терористів, які катували і вбивали людей на Донбасі, які вбили в Москві путіністку Д. Дугіну, які «ставили перед собою завдання позбавити нас історичної пам'яті, позбавити нас своєї історії, позбавити нас своїх традицій, мови» [43]. Хто ж ці люди, диктатор, звісно ж вказав – українські неонацисти. Про них, виявляється, писав народжений ще 200 років тому К. Ушинський, коли називав «нестерпним насиллям» спроби забрати в народі його мову, обірвати міцний зв'язок, що з'єднує покоління в одне велике історичне живе ціле. Але В. Путін насправді перекрутив сенс казаного К. Ушинським щодо рідної мови, у чому має можливість переконатися кожний, прочитавши цитовану та інші праці автора [70; 71]. Натомість кремлівський невіглас подав слова російського педагога XIX ст. як приклад насильства над росіянами і, за його хворобливою інтерпретацією, «це насильство, справжній злочин здійснюють як раз неонацисти» України та їхні господарі (вочевидь – західні демократії) [43].

І якщо залякане та зомбоване російське суспільство навіть у сні рабства перманентно лякало В. Путіна, то люди на окупованих його ж вояцтвом теренах України страхали диктатора глибинно і він безпосередньо пов'язував битву за їхню свідомість з проблемою національної безпеки Росії. Саме так він й поставив питання, зокрема, 5 квітня 2023 р. на засіданні Ради Безпеки РФ, яке було присвячене окремо становищу на окупованих Росією землях України. Він ставив за завдання «зробити усе, щоби якомога швидше інтегрувати» ці, як він вигадував, історично російські землі в економічний, правовий, освітній простір РФ й, водночас, мусив зізнаватися, що «обстановка в цих регіонах залишається напруженою» [33].

Іншими словами, В. Путін змушений був визнати, що українське населення на окупованих теренах не змиралося з присутністю на їхній землі загарбників і це сприяє поширенню там збройного антиросійського підпілля (звісно ж, неонацистського). «Регулярно влаштовуються теракти проти представників влади і правоохоронних органів, журналістів, громадських діячів, викладачів шкіл і вузів, – визнав В. Путін. – Причому неонацисти та їхні

посіпаки діють не тільки на території нових суб'єктів Федерації, але й здійснюють злочини в інших регіонах» [33]. Відтак московський вождь наказував, що «належить жорстко відсікати пропагандистську, інформаційну агресію неонацистів та їхніх прозахідних покровителів, викривати брехню, провокації, підтасовування фактів, що спрямовані на дестабілізацію суспільно-політичного становища в ЛНР, ДНР, Запорізькій і Херсонській областях» й особливо підкреслював, що супротивник (тобто – законна українська влада) використовує в цих регіонах «своє недобите поки підпілля, в тому числі різного роду неонацистські та інші радикальні угруповання» [33].

Тож не дивно, що у своєму виступі 9 травня під час параду перемоги на Красній площі в Москві В. Путін у своєму неучтві говорив про апріорі несумісні речі, а саме: що західні глобалісти «сіють ненависть, русофобію, агресивний націоналізм, знищують і сімейні, традиційні цінності» та «забули, до чого призвели домагання нацистів на світове панування» [46]. Ба більше, саме західні демократії, за його словами, створюють «справжній культ неонацистів та їхніх посіпаків» і творять «відвертий реваншизм тих, хто цинічно і неприкрито готував новий похід на Росію, хто зібрав для цього неонацистську нечисть з усього світу» з метою досягнути розпаду і знищення РФ [46]. Відтак, як видно, В. Путін все більше намагався прищепити вірус маніакальної шизофренії підміни понять і відчуття світового заклоту проти Росії усьому суспільству РФ, відіграючи при цьому роль головного пропагандиста страху і рупора дезінформації з залякування власних співгромадян. І тут головною ціллю його інформаційної атаки вже є не «неонацистська» Україна, а «неонацистський» Захід, що свідчить про підвищення ставок, а отже й намірів В. Путіна у російській гібридній війні і підготовку до її нових масштабів російського суспільства.

Натомість сам він на засіданні Ради з міжнародних відносин РФ 19 травня переконував, що саме західні демократії та Україна ведуть проти Росії гібридну війну з розпалювання міжконфесійної і міжнаціональної ворожнечі та, як наслідок, її деколонізації і повалення в ній конституційного ладу [34].

Нове словесне загострення щодо української теми у В. Путіна відбулося 13 червня 2023 р., коли під час зустрічі з воєнними кореспондентами у Кремлі заявив, що після «державного перевороту» у Києві Росія не мала стосунку до подій у Криму і на Донбасі. «Ми взагалі там пальцем не торкнулися, – цинічно заявив він. – Так, там були наші добровольці, але держава Російська не мала до цього ніякого стосунку взагалі – я запевняю вас у цьому, ну ніякого» [7]. А потім, за його словами, Росію примусили втрутитися у 2022 році.

І тут у В. Путіна знову сталася істерика,

він згадав, що в Україні не хотять комунізму, з п'єдесталів скинули «засновника України – Леніна», а таких «покидьків» як Бандера підняли на п'єдестал. «Він же фашист», – обурено виставив на показ свою невігластво в історії В. Путін щодо С. Бандери і згадав чомусь байку про те, як може підтримувати неонацистів «людина [В. Зеленський], в якого в жилах тече єврейська кров, котрий очолює державу України» [7]. Але ж, пам'ятники С. Бандері в Україні почали зводити, а В. Леніну зносити далеко до президенства В. Зеленського, а тим паче настання 2022 року. Отже, подібні заяви В. Путіна – маніпуляція. Він, крім того, ніяк не міг второпати чому на перемовинах у Стамбулі українські делегати запитували росіян, мовляв, «у нас немає нічого неонацистського, чого ви від нас хочете?». За цим В. Путін відповів: «Ну хоча б, щоби в законі ввели відповідні обмеження» [7]. Але які «обмеження» і на що – глузду пояснити в нього не вистачило. Це й зрозуміло, а отже – чергова брехня щодо його вимог відносно «денацифікації» України, позаяк сам він був не здатен пояснити у чому суть тієї його псевдоісторичної нісенітничі.

Попри це, за кілька днів, 16 червня на пленарному засіданні XXVI міжнародного економічного форуму у Санкт-Петербурзі В. Путін знов повторив тези, що Україна розпочала війну 2014 року за нацькуванням Заходу і що РФ лише 2022 року змушена була її припинити, розпочавши власну війну з завданнями денацифікації та демілітаризації територій (увага) Донецької та Луганської областей. Але, знову ж таки, що означає «ненацифікація» В. Путін так і не пояснив. Натомість зачитав задалегідь приготовані окремі, вирвані з контексту, антисемітські цитати діячів ОУН і «бандерівців» з Я. Стецька та С. Ленкавського, проте, знову ж, звів усе до єврейства В. Зеленського, демонтажу пам'ятників «засновнику України» В. Леніну і зведення на п'єдестали «нацистів» (тобто, в його інтерпретації, «бандерівців»). До чого тут політика неонацизму офіційного Києва – незрозуміло, але, вочевидь, саме в цьому й вариться уся денацифікаційна каша у спотвореній історико-політичній уяві В. Путіна. «Це не жарт, не іронія, розумієте? Адже на п'єдестал поваги в якості героїв України зведені нині неонацисти, послідиші Гітлера. Холокост – це знищення шести мільйонів євреїв, півтора мільйони знищені на Україні і перш за все руками бандерівців. [...] От ми весь час говоримо і говоримо одне і те ж. Ось Бандера – антисеміт, неонацист. Але якось цього ніхто не хоче чути в силу того, що Зеленський – людина з єврейською кров'ю. Проте він своїми діями прикриває цих виродків, неонацистів. [...] Як можна з цим не боротися? Якщо це не неонацизм у сьогоднішньому його виданні, то що це таке? У нас є повне право вважати, що поставлена нами задача денацифікації України є однією з ключових», – захлинався за при-

сутності президента Алжиру і шейха емірату Рас-ель-Хайма в істеричній черговій псевдоісторичній та детермінологічній маячній невіглас В. Путін [50].

Не дивно, що вже 24 червня у зверненні до особового складу ЗС РФ, правоохоронних і спеціальних служб, зумовленого «заколотом» Є. Пригожина, В. Путін заявив, що Росія у цей час «відбиває агресію неонацистів та їхніх господарів», застерігаючи від будь-якої внутрішньої смути [39]. Після самозгаснення бунту, який так і не став заколотом, В. Путін 26 червня вже у новому зверненні додав, що «саме такого підсумку – братовбивства – хотіли вороги Росії: і неонацисти у Києві, і їхні західні покровителі, і різного роду націонал-зрадники» [40].

Немає сенсу перелічувати безсенсовні згадки В. Путіним наративів «нацизм» і «неонацизм», різницю між якими він навряд чи знав і додавав до них надуману русофобію і антисемітизм, які набито прямо пропагандувалися в сучасних країнах Балтики і стали нормою в Україні (слова В. Путіна на засіданні оргкомітету «Побєда» 5 вересня 2023 р.) [31]. Проте у жовтні він дав старт розкручуванню нового етапу «нацистської» теми у зв'язку з запросинами і вітаннями у парламенті Канади 98-річного ветерана 14-ї гренадерської дивізії Ваффен-СС «Галичина» Я. Гуньки за присутності президента В. Зеленського. Таке вшанування одразу ж засудили єврейські правозахисні організації Центр Симона Візенталя і V'nai V'rith, а також посол Польщі в Канаді В. Дзельський.

Скористався цим й В. Путін для дискредитації України та її керівництва. «Для всіх нас, я це знаю, просто дико було бачити ось цю жахливу ситуацію в парламенті Канади, коли всі разом підвелися і аплодували колишньому нацисту, солдату дивізії СС “Галичина”, – виголошував він 13 жовтня на засіданні Ради голів держав – учасників СНД у вузькому складі в Бішкеку, рясно домішуючи до інциденту потрібні йому дезінформації і наративи. – Це просто огидно. При тому, що спікер парламенту прямо сказав, що ця людина під час Другої світової війни воювала проти росіян. Вони що не знають, що проти росіян воювали нацисти, Гітлер воював? Вони ж знають про це. Вони не могли не знати, що якщо він воював проти росіян, то він воював і проти канадійців, і теоретично можна уявити, що і канадійців убивав, тому що Канада входила, як відомо, до антигітлерівської коаліції. Ну і зовсім уже огидно було дивитися, коли глава Української держави, єврей за національністю, аплодує не якомусь ідейному послідовнику нацизма, а людині, яка особисто винищувала єврейське населення України. Це просто огидно» [3]. Вловивши «хвилю», В. Путін звинуватив європейські держави, США і Канаду у незнанні історії й у «привтопленні», «приглушенні» іс-

торичної правди, що доведе до «відродження нацизму у глобальному масштабі» [3].

На нараді ж з членами Ради Безпеки, уряд і керівництвом силових відомств, що відбулася 30 жовтня 2023 р. у підмосковному Ново-Огарьово, В. Путін, у контексті подій на Близькому Сході, не лише звинуватив США та їх сателітів як головних бенефіціарів світової нестабільності, що «отримують з неї свою криваву ренту», а саме на них поклав відповідальність і за війну в Україні, Росія ж у ній, за путінською версією, «зміцнює позиції всіх тих, хто бореться за свою незалежність і суверенітет» [61]. От тільки кому його армія допомагає здобути незалежність в Україні агресор не вказав, адже усі тимчасово окуповані її терени він незаконно анексував і протиправно включив до складу РФ.

Натомість диктатор згадав про тогочасний єврейський погром дагестанцями у Махачкалі й, невідомо з яких причин, прив'язав до нього «київський режим та його господарів за океаном». Тут знову пролунала чомусь риторика про «приспінника Гітлера» Бандеру, шанування у Києві нацистів часів Другої світової, коли, виявляється (за версією Путіна), саме українці винні у злочинах і жертвах Голокосту, а от тепер, мовляв він, офіційний Київ (режим) «під керівництвом своїх західних покровителів намагається інспірувати погроми в Росії», а той Захід ще й заохочує расизм і неонацизм [61]. От така несамовіта за послідовністю схема, змалювання якої несподівано закінчилося словами В. Путіна про те, що російські солдати та офіцери б'ються проти цієї світової залаштункової змови в Україні, «де вирішується доля Росії, та й всього світу, в тому числі майбутнє палестинського народу» [61]. Не більше і не менше...

Невдовзі на зустрічі з членами Громадської палати РФ і головами громадських палат суб'єктів РФ в Музеї Перемоги 3 листопада В. Путін натхненно розповів присутнім свою псевдоісторичну версію на ще одну його улюблену тему про «не було ж ніякої України». Не вдаючись у висвітлення відомих вже всьому світові облудливих історичних манівців самопроголошеного псевдоісторика, зауважимо на його баченні тієї неіснуючої в його свідомості України. Власне, попри його схему штучної радянської України, якій передали «ісконні руські землі» в період створення СРСР, В. Путін виказує й своє бачення теренів України, але де все ж такі жили руські православні люди, виводячи їх з XVI ст. й зводячи з трьох країв: «Україна складалася з трьох областей: Київ і Київська область, Житомир, Чернігів – ось і все» [14]. Усе це, звісно ж, профанація неука, проте вона змальовує спектр територіальних зазіхань і заперечень В. Путіна щодо сучасної йому України. Далі ж були заїжджені оповідки про Україну: винищення росіян на Донбасі («під плескання Заходу»), обман

на Мінських угодах, намір вступу до НАТО («Ось, що лежить в центрі конфлікту, котрий відбувається сьогодні. Ось, що є причиною цього конфлікту») [14].

При цьому загарбник намагався запевнити присутніх, що коли б в Україні до російської мови і культури, до росіян «ставилися б нормально», якби «не було би цих державних переворотів», то начебто він би й не мав наміру так діяти щодо Криму, але «треба ж було людей захищати від цієї мерзоти нацистської» [14]. А далі таку ж причину було вказано й щодо Донбасу і «Новоросії». Крім того, В. Путін, певно забувся, що ще мить до цього він говорив, що причиною агресії РФ проти України було розширення НАТО, по цьому й взагалі заявив, що повномасштабної війни неможливо було уникнути, позаяк на них вже напали.

Ще далі зайшов В. Путін під час виступу по відеозв'язку з Сочі 28 листопада 2023 р. на пленарній сесії Всесвітнього русского народного собору, коли він заявив, що «сьогодні практично офіційною ідеологією західних правлячих еліт стали русофобія, інші форми расизму і неонацизму», які спрямовані не тільки проти російського, але проти усіх народів Росії [48]. Відтак «західні расисти і колонізатори» провадять «політику штучного насильницького розділу великої російської нації, триєдиного народу – росіян, білорусів та українців» [48].

Тож підводячи підсумки 2023 року в прямому ефірі 14 грудня, В. Путін, у зв'язку зі зміною становища на українських фронтах, був більш говіркий і знову категоричнішим, ніж минулого року. «Мир буде тоді, коли ми досягнемо своїх цілей», – заявив він і перелічив: денацифікація, демілітаризація і нейтральний статус України [35].

Щодо т. зв. денацифікації, то диктатор нарікав, що під час перемовного процесу з українською делегацією (малися на увазі тогорічні перемовини у Стамбулі) після підготовки проєкту можливої мирної угоди з РФ, представники офіційного Києва «не згоджувалися з тим, що потрібна якась денацифікація, і говорили про те, що ніякої фашизації, зростання таких настоїв немає» [35]. І тут до його звичного штампу про героїзацію С. Бандери, В. Путін знов ухопився за нещодавній скандал з пошануванням у канадському парламенті ветерана 14-ї гренадерської дивізії Ваффен-СС «Галичина», який, слід зауважити, вміло сфальсифікувала й роздула кремлівська пропаганда і який, мусимо визнати, ганебно і принизливо проковтнув офіційний Київ на усіх рівнях, а надто – Офіс Президента, Верховна Рада, Міністерство юстиції, Міністерство освіти і науки, Міністерство культури та інформаційної політики України³. Це дало привід і натхнення

³ Йдеться про події вересня 2023 р., коли Е. Рота, тодішній спікер Палати громад Канади, запросив ветерана українського походження Я. Гуньку відвідати Палату громад Канади та

Москві вільно розповсюджувати свою дезінформаційну маніпуляцію, дискредитуючи владу України, а В. Путіну чергову нагоду публічно звинуватити В. Зеленського у прихильності до нацизму⁴. «Коли керівник сьогоднішньої київської адміністрації на очах у всього світу стоячи аплодує колишньому солдатів СС, що напрома брав участь у Голокості, у знищенні півтора мільйонів євреїв на Україні, росіян і поляків, стоячи аплодує. Це що, не прояв нацизму, чи що? Тому питання денацифікації актуальне», – заявив В. Путін [35]. Зауважу лише наскрізно про путінські маніпуляції, не вдаючись у деталі: солдат, про якого йдеться – Я. Гунька, не служив в СС, а був добровольцем дивізії Ваффен-СС (а це має різницю); він не брав участь у Голокості й саме тому мав можливість оселитися у Великій Британії, а потім у Канаді (непричетність до злочинів підтверджено спеціальною урядовою комісією Канади, відомою як Комісія Дешена), де активно і вільно провадив громадську діяльність й не раз бував у незалежній Україні⁵.

З початком 2024 р. В. Путін вже 16 січня на зустрічі з головами мініципальних утворень суб'єктів РФ зізнався, що з агресією проти Грузії черга апріорі була за Україною, позаяк того року було заявлено, що двері до НАТО

супроводжувати Президента України В. Зеленського. 22 вересня 2023 р. В. Зеленський і прем'єр-міністр Канади Д. Трюдо відзначили Я. Гуньку на церемонії в Палаті громад. Погляд автора на ті події були висловлені в інтерв'ю 27 вересня 2023 р. російському опозиційному каналу «Настоящее время», що частково або повністю фінансується урядом США [2].

4 На вимогу Фонду Візенталя та деяких членів парламенту Канади у 1986 р. було створено спеціальну урядову комісію, відому як Комісія Дешена. Вона мала розслідувати факти переховування воєнних злочинців у Канаді, серед них також і колишніх вояків дивізії. Після вивчення архівних матеріалів і допиту свідків комісія у своєму офіційному рішенні від 1987 р. визнала, що: не існувало доказів скоєння злочинів Дивізії «Галичина»; членство в дивізії не могло бути підставою для судового переслідування в Канаді; не існувало підстав для позбавлення громадянства чи переслідування ветеранів дивізії в Канаді [37].

5 Я. Гунька вступив до дивізії «Галичина» добровільно у 18 років 1943 року. У період, коли були здійснені злочини проти поляків та євреїв, він перебував на тренуваннях у Мюнхені та Нойгаммері. Лише у другій половині 1944 р. брав участь у боях проти Червоної (радянської) армії на Східному фронті. Емігрував до Англії, де став членом Об'єднання українців у Великій Британії. У 1954 р. легально виїхав до Канади, де у Торонто був активним в українсько-канадійській громаді. Після закінчення технічного коледжу працював в авіаційній промисловості, згодом став інспектором компанії De Havilland. У 1994 р. був спостерігачем на виборах до Верховної Ради України у м. Миколаєві. У 2003 р. був делегатом від Конгресу Українців Канади на Світовому Конгресі Українців у Києві. У 2011 р. порівнював ветеранів дивізії «Галичина» з ізраїльтянами, стверджуючи, що обидві групи були гнані зі своєї батьківщини по всьому світу. Станом на 2023 р. Я. Гунька жив у Норт-Бей (Онтаріо) й вільно їздив до Великокого Садбері, щоб протестувати проти російського вдертя в Україну. Почесний громадянин м. Бережани (2004), нагороджений медаллю «За заслуги» Конгресу Українців Канади (2007), нагороджений почесною відзнакою Тернопільської обласної ради «За заслуги перед Тернопільщиною» імені Ярослава Стецька (2024).

для цих двох держав відчинено. «Нагадаю, що Україна отримала свою незалежність на підставі Декларації про незалежність. А там було написано, що Україна – нейтральна держава. Рішення 2008 року докорінно міняло ситуацію у Східній Європі і з точки зору забезпечення безпеки Росії, – прямо заявив В. Путін. – А крім того у 2014 році ще й держпереворот і оголошення росіян на Україні нетитульною нацією» [8]. Отже, причини війни проти України, в дійсності, витікали аж ніяк не з міфічного «неонацизму» в ній і не в її милітаризації, а у відмові України відігравати роль маріонетки-сателіта, неокolonії Росії, імперські амбіції якої зростали з року в рік, у її виході з російської геополітичної орбіти та у поверненні її народу до власних національних цінностей та до європейського світоглядно-цивілізаційного простору.

Крім того кремлівський диктатор знову повторив, що сучасну Україну територіально створив власним рішенням В. Ленін й одразу ж зізнався, що з часу руїни СРСР у Москві постійно марили про нове приєднання України: «Після розвалу Радянського Союзу було очевидно, що ми в кінцевому підсумку до цього прийдемо» [8]. Звісно ж, додав В. Путін, спочатку у Кремлі вважали, що Україна лише формально буде незалежною, «що фундаментальні зв'язки України і Росії виявляться сильнішими, ніж кон'юктурні міркування націоналістичної частини суспільства» [8]. Тож він зауважив, що хоча й ті «націоналістичні елементи» почали протискувати свою політичну повістку, але люди «не мислили себе інакше, як частиною Росії, це очевидно річ» [8].

А за десять днів, у Санкт-Петербурзі вже перед студентами – учасниками т. зв. СВО державного морського технічного університету, В. Путін договорився до того, що «завжди фактичним господарем України після розпаду Радянського Союзу, фактичним господарем, були націоналісти і ті, хто їх представляє» [15]. Таке історико-політологічне «відкриття», воістину, мало би здивувати не лише живих, але й вже мертвих, українських олігархів, партійців – кремлівських політичних заробітчанин, президентів, політиків та й самих націоналістів зі стажем прожитих з початку 1990-х років. Якщо, звісно ж, В. Путін не мав на увазі (у своїй системі визначень і координат) під поняттям «націоналісти» – українців, що цілком можливо з огляду на його світоглядно-ментальний камерний лабіринт мислення і психічно-професійну деформацію свідомості.

Вочевидь саме тому в його уяві міцно укорінилося переконання, що «русофобія, ксенофобія, націоналізм стали зняряддям реваншистів у багатьох країнах Європи, в Прибалтиці, на жаль, на Україні», які «у безсильній злості зносять пам'ятники тим, хто звільнив планету від нацизму, і тим самим відмовляються, відрікаються від своїх же предків» [63]. Він, омина-

ючи факти і дійсність, брехливо стверджував (як, наприклад, 27 січня 2024 р. в Ленінградській області під час відкриття меморіалу мирним жителям СРСР – жертвам нацистського геноциду), що «в наші дні фактично переглядаються підсумки Нюрнберзького процесу, в перебігу якого нацизму була дана однозначна правова оцінка», що «в деяких країнах не тільки переписують історію і виправдовують катів: реваншисти і неонацисти взяли на озброєння ідеологію і методи гітлерівців» [44]. Зрозуміло, що В. Путін цілком впізнавав себе у вищевказаному дзеркалі історії. Але цинічно вказав, що «в державах Прибалтики десятки тисяч людей оголошують “недолюдьми” і позбавляють найелементарніших прав, піддають цькуванню» й не пояснив, чому тоді ці люди не втікають з балтійських країн до Росії [44]. Він запевняв, що «режим у Києві звеличує посібників Гітлера, есесівців, використовує терор проти всіх незгідних», проте не спромігся, для переконливості, навести хоча б якісь доконані факти й з цього приводу [44].

При цьому 6 лютого 2024 р. в інтерв'ю Т. Карлсону (Tucker Carlson) В. Путін намагався переконати, перш за все західного глядача, у своїх благих намірах: «Ми поки що не досягли своєї мети в Україні, бо одна з цілей – це денацифікація. Мається на увазі заборона всіляких неонацистських рухів. Потрібно позбутися тих людей, які цю теорію і практику залишають у житті й намагаються її зберегти, – ось що таке денацифікація. Ви знаєте, як вам не здасться дивним, під час перемовин у Стамбулі ми такі домовилися про те, що в Україні не культивуватиметься неонацизм, зокрема й буде заборонений на законодавчому рівні. Це, виявляється, можна зробити під час переговорного процесу. І тут немає нічого принизливого для України як для сучасної цивілізованої держави. Хіба якійсь державі можна пропагувати нацистів? Ні, правда? От і все» [76].

При цьому кремлівський злодій крадькома зробив вигляд нібито не знав, що в Україні у 2021 р. було прийнято Закон «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні» [25], а у 2015 р. – Закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [26].

Натомість, як не дивно, у другу річницю т. зв. СВО В. Путін уникнув звиклих тирад про неонацистів, як і про «переможну ходу» російської армії в Україні. Вочевидь, успіхи були не суттєві для помпезного відзначення початку тотального геноциду українців, оголошені ж два роки тому завдання – не виконані, а от сотні тисяч трупів і могил у російській глибинці та в національних окраїнах РФ через нічим не виправдані смерті простих її кріпаків з причини імперських марень і манії величчя дрібного кремлівського диктатора цілком могли згадатися громадянам.

Смерті й страждання в дотичній для кожного війні з неіснуючими неонацистами в Україні десятиліття набивали оскомину дежавю і суспільну параною серед пересічних росіян, що не могло далі підживлюватися заїждженими ура-гаслами та очевидно облудливими пропагандистськими штампами про неіснуючу українську загрозу з боку міфічної нацистської «Анти-Росії». За таких обставин та ще й за умов існування інформаційного кіберпростору ХХІ ст., навіть в авторитарних системах і за диктаторських режимів, від самого початку не ізольованого суспільства, навіть за наявності цензури і каральної системи, завжди зберігається небезпека не лише змореності населення від звичної пропаганди, яка стає буденною і дратівливою, а й загроза прозріння з усіма подальшими, відомими в історії, наслідками.

Тож тоталітарні режими постійно потребують створення навколо себе нових глобальних неіснуючих загроз та удаваних світових чи зрадницьких змов, аби грати на патріотичних почуттях громадян і виправдовувати тими тотальними зовнішніми викликами внутрішню злиденність на тлі блиску владоможців, суспільну терпимість до перегинів системи і нагальну необхідність збереження сильної влади, зосередженої в особі і руках єдиного «непогрішимого і геніального» провідника (вождя, дуче, фюрера, батька нації, довічного президента тощо). Адже імперськість не терпить стагнації, застій згубний для самої її ідеї та веде до краху не лише всієї конструкції, а й до руйнації режиму, який не здатний її розвивати і не спроможний підживлювати міфами мізки її підданих і, відтак, призводить падіння влади (диктатури) автократа.

У Кремлі тривало і монотонно готували російське суспільство до війни з Україною. Спочатку ілюзією відновлення СРСР, потім міфом про «братські народи» і «русскій мір», а далі – примітивними ура-патріотичними ідеологемами-облудами про «утиски росіян», «Крим наш», «народ Донбаса», «Новоросію», «один народ» і, зрештою, про неонацистську Україну як «Анти-Росію». Та ось захоплено Крим, Донбас, південний схід України («Новоросію»), а В. Путін все не заспокоюється; намагається звільнити український народ від ненависного київського «неонацистського режиму», а народ той, як виявилось, жертвовно роками борониться від «визволителів» і несамовито вбиває їх й усі українці (від малого до старого) не вважають себе одним народом з росіянами, ненавидять їх і кожен з них – «неонацист». Таке, але зі знаком запитання, поволі починає закрадатися у розум громадян РФ і так через «український вузол» закладається важкий та повільний, але незворотній, початок руйнації путінської імперської омани, а «український вузол» перетворюється у «зашморг» до Росії. Отже, хтось постійно брехав

і цей хтось – Владімір Владімірович Путін.

І саме тому у Кремлі приготували для «населення» нову пропагандистську страву, адже амбіції В. Путіна, які він вперше оприлюднив 2007-го року у своїй мюнхенській промові й підтвердив ультиматумом НАТО і Заходу у грудні 2021-го, виходили далеко за межі завоювання України і винищення невинних йому українців. І саме наприкінці 2023-го й увесь 2024-й роки В. Путін відкрито і неодноразово прямо заявляв, що вважає Захід смертельний ворогом, а Росію – у стані війни з НАТО, війни світоглядної і збройної (всеосяжної), у якій, поки що, полем битви є Україна.

Тож не дивно, що 29 лютого 2024 р. у Посланні Президента РФ до Федеральних Зборів у Москві кремлівський диктатор в розлогіх промові заявив низку колоніальних повадками, звичкою розпалювати по усьому світові національні конфлікти прагне не просто стримати наш розвиток – замість Росії їм потрібний залежний, згасаючий, вимираючий простір, де можна творити все що завгодно»; «Захід намагається втягнути нас у перегони озброєнь, тим самим вимотати, повторити трюк, котрий їм вдався у [19] 80-ті роки з Радянським Союзом»; «Захід спровокував конфлікти на Україні, на Близькому Сході, в інших регіонах світу і продовжує брехати. Тепер ось без усілякого ніяковіння заявляють, що Росія нібито має намір напасти на Європу. ... А при цьому обирають цілі для завдання ударів по нашій території, обирають найбільш ефективні, як вони думають, засоби ураження»; «Русофобія, як і інша ідеологія расизму, національної зверхності та винятковості, засліплює, позбавляє розуму. Дії США та їхніх сателітів фактично призвели до демонтажу системи європейської безпеки» [55]. І ані слова про неонацизм в Україні, про денацифікацію і демілітаризацію «київського режиму»!

Отже, тепер у В. Путіна вже й західні демократії стали носіями ідеології расизму і неонацизму (як, нагадаю, у згаданій вище його промові 28 листопада 2023 р.) [48], що й відзеркалювало його справжні далекоглядні наміри глобальнішого масштабу, де приводом для агресії проти України висувалася тріада: денацифікація, демілітаризація і примус до нейтралітету; а проти Заходу не менш надумана трійка ідеологем: деколонізація (обгортка для звинувачень у расизмі і неонацизмі), деполітизація (обгортка для денонсації світової системи безпеки та переформатування глобальної економіки) і примус до світоглядної дегуманізації (обгортка для денонсації демократичних цінностей як екзистенційна війна за керований хаос й утвердження визнання авторитаризму як цивізаційного світогляду «інакшої демократії»).

ВИСНОВКИ

З вищевказаного може виникнути питан-

ня: який сенс у цьому товкмаченні про «неонацизм»? Насправді у факті постійного повторення однакових тверджень закладена не дурість його рупора, а доведений закон пропаганди і дезінформації. Наративи існують не просто так і не в безповітряному просторі, а тісно пов'язані один з одним та з ланцюгом своєї, здавалося б непомітної, трансформації. Наративи ж від лідера держави, які він повторює з дня у день, посилюються у мільйони разів їх ретрансляцією в тій чи іншій формі новинами і медіа. Таким чином зазвичай пропагандистські наративи складаються в ланцюжки, що розповідають про розвиток одного й того самого сюжету. Вони подаються, як правило, у заголовку та на початку новин як найактуальніша інформація. Але для того, щоб читач (слухач; глядач) розумів, про що йдеться, наприкінці часто даються додаткові відомості про те, що відбувалося раніше або з чим пов'язана конкретна новина. Такі речення чи абзаци в журналістиці іноді називають «бексами» (від англ. background – «контекст»), і вони можуть повторюватися дослівно. Контекст може доповнюватися новою значною інформацією та видозмінюватися.

Контекст, який розповідає про «нацизм», «неонацизм», «геноцид» та інші «криваві злочини київського режиму» не допомагає зрозуміти окремі новини, а створює певну оптику сприйняття взагалі всіх подій, що пов'язані з війною. Ми боремося з Україною? Це тому, що вони вбивають мирних жителів. Захід запроваджує санкції? Це тому, що він підтримує київський режим. Україна обстрілює міста мирне населення? Вони роблять це вже з десяти років. У Росії проводиться мобілізація? Так, але ми маємо захистити мирних громадян. Для будь-якої події, прямо чи опосередковано пов'язаної з війною, готове ідеологічно навантажене пояснення. Чому усе це відбувається? Тому, що вони неонацисти, які (як і колись нацисти) прагнуть знищити нашу Росію. Тож іншого виходу як напасти на них і знищити через «денацифікацію» і «демілітаризацію» немає. «Повторене тисячі разів, воно створює так званий “ефект ілюзії правди” – по суті, когнітивне спотворення, коли ми починаємо вірити у щось після того, як прочитали і почули одне й те ж саме багато разів», – обґрунтовано доводять у своєму спільному дослідженні експерти «Нової газети Європа» і *Süddeutsche Zeitung* [36].

«Денацифікація» ж відіграє одну з важливих функцій для російської аудиторії, яка хоч і вважає Україну антагоністичною, але все ж таки ще не є прямо ворогом. Тож саме тому на початку війни «неонацистами» був не весь український народ, а лише частина його вродків – націоналісти (бандерівці), яких терпить або яким сприяє «київський режим». Зрештою, треба ж було з кимось воювати, а не з «братнім» народом, тому й колись то були

«мазепинці», «петлюрівці», «буржуазні націоналісти», «білофіни», «білополяки» та інші народи з префіксом «білий», що уособлював білогвардійський рух за часів так званої «громадянської» війни 1917–1921 років, то у випадку з Україною – таким наративом стали «радикали-націоналісти» і «бандерівці» або «неонацисти».

Кремль неодноразово використовував травматичні спадщини минулих війн Росії, щоб виправдати свої незаконні дії та завчасно дискредитувати тих, хто кидає виклик його владі. Продовжуючи поширювати цю пропаганду, В. Путін явно намагається звернутись до потужних і спільних емоцій серед російського населення. Одним з великих російських триумфів минулого століття стала перемога над нацистською Німеччиною, яка відбулася завдяки величезним жертвам народу. Відтак В. Путін намагається переробити цей антинацистський наратив, щоб звернутися до дуже сильних емоцій у російській психіці як спосіб забезпечувати підтримку того, що він робить.

Для В. Путіна ж було важливим зруйнувати конструкт, який вибудовувався за часів СРСР щодо українців як братнього народу. Тепер зміна такого уявлення ставала не обов'язковою, а вимогою, оскільки війна з «братями» неможлива за своїм сенсом. В. Путін, по суті, зруйнує культ «братнього народу», щоби створити новий, за яким українці є частиною російської нації у політичному розумінні або ж зрадниками-братовбивцями (такий собі скріпний релігійно-історичний рубікон «росіянин – українець-зрадник», який мусиш прийняти і маєш перейти, на кшталт образів: біблійних «Авель / Каїн» або «Яфет / Хам», історичного «Ромул / Рем» чи літературно-історичного – «Остап / Андрій» з гоголівської повісті «Тараса Бульби» тощо).

Кожного разу мільйон разів повторюваний наратив В. Путіна в різних контекстах через різні медіа не просто створює інформаційне тло і павутиння свідомості людини, а й формує достеменно певне (запрограмоване) бачення того, що відбувається та на рівні ірраціонального (підсвідомого) готує до потрібного бачення запрограмованого певного майбутнього.

Поволі ланцюг непомітно трансформувався: від захисту російськомовних і Криму від неонацистів до захисту т. зв. «ДНР» і «ЛНР»; від захисту Донбасу від неонацистів до захисту нових суб'єктів РФ (Запорізької і Херсонської областей); від захисту нових суб'єктів від неонацистів до захисту «Новоросії»; від захисту «Новоросії» від неонацистів до захисту всієї Росії від всієї України («Анти-Росії»); від захисту загалом від неонацистської України до захисту від неонацистського Заходу; й, зрештою, від загрози від неоколоніального і неонацистського однополярного світу до переможного багатопольярного хаосу, в якому

Росія буде величною.

А шлях до величчя, до реваншу за зруйнований СРСР, до відтворення неоімперії лежить в розумінні В. Путіна саме через опанування Україною. В. Путін «зациклений на контролі над Україною та її вибором», – написав директор ЦРУ В. Бернс (William J. Burns) у статті, опублікованій 30 січня 2024 р. у журналі *Foreign Affairs*. «Більшість останніх 20 років я провів, намагаючись зрозуміти вибухонебезпечну комбінацію образ, амбіцій і почуття незахищеності, які характеризують президента Росії Владіміра Путіна, – зазначив він. – Я усвідомив одну річ – ніколи не можна недооцінювати його фіксацію на необхідності контролювати Україну та її вибір. Він вірить, що без такого контролю Росія не може бути великою державою, а він – великим російським лідером» [73].

Утім, навряд чи наприкінці 2003-го – на початку 2024 рр. В. Путін вже й сам вірив у власні ж марення, але як щирий політичний імперіаліст-радянщик і свідомий російський націонал-шовініст, переконаний автократор-фундаменталіст і цинічний диктатор-параноїк, він став заручником власного Еґо і рабом схвбленої психопатичної свідомості людини, наскрізь ураженої мегаломанією.

Водночас він провадить вивірену і продуману, жорстоко контрольовану пропагандистсько-маніпулятивну кампанію у створеній ним екосистемі дезінформації, яка базується на його власному невірному уявленні про т. зв. «руський мір» та на неоімперській концепції, в рамках яких він розробив грандіозну стратегію повернення Росії до її радянських часів і відновлення країни як наддержави.

На цьому шляху він вже створив і зацементував високоавторитарний надцентралізований режим на чолі з незмінним і популярним лідером-диктатором, що відповідає класичному визначенню його як фашистського за своєю суттю. В. Путін побудував гіпернаціоналістичну, імперіалістичну та супрематистичну ідеологію, яка прославляє все російське, ідеологію, яка узаконює експансію як право та обов'язок Росії. Ця ідеологія була нав'язана й охоче сприйнята населенням. І якщо Росія не зазнає явної поразки, вона не зупиниться на Україні.

Список використаних джерел

- Беседа с работниками космодрома Восточный. *Президент России*. 2022. 12 апреля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68180>
- (2023). Ветеран Ваффен СС в парламенте Канады. Отставка спикера. Коллаборанты или борцы за независимость? *Настоящее время*. YouTube. 2023. 27 вересня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JcUWO3Jo3wc&t=2s>
- (2023). Выступление Президента России на заседании Совета глав государств – участников СНГ в узком составе. *Президент России*. 2023.

- 13 октября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/72500>
4. Владимир Путин ответил на вопросы журналистов. *Президент России*. 2022. 14 октября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69604>
5. (2023). Встреча с ветеранами Великой Отечественной войны, жителями блокадного Ленинграда и представителями общественных патриотических объединений. *Президент России*. 2023. 18 января. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70367>
6. Встреча с выпускниками военных вузов. *Президент России*. 2022. 21 июня. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68685>
7. Встреча с военными корреспондентами. *Президент России*. 2023. 13 июня. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/71391>
8. Встреча с главами муниципальных образований субъектов Федерации. *Президент России*. 2024. 16 января. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/73275>
9. (2023). Встреча с губернатором Волгоградской области Андреем Бочаровым. *Президент России*. 2023. 2 февраля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70437>
10. Встреча с лауреатами и финалистами конкурса «Учитель года». *Президент России*. 2022. 5 октября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69519>
11. Встреча с матерями военнослужащих – участников СВО. *Президент России*. 2022. 25 ноября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69935>
12. Встреча с представительницами лётного состава российских авиакомпаний. *Президент России*. 2022. 5 марта. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/67913>
13. Встреча с Советом законодателей. *Президент России*. 2022. 27 апреля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68297>
14. Встреча с членами Общественной палаты. *Президент России*. 2023. 3 ноября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/72672>
15. Встреча со студентами – участниками специальной военной операции. *Президент России*. 2024. 26 января. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/73328>
16. Гай-Нижник П. (2022). Війна за життя. *Україна дипломатична*. 2022. Вип. XXIII. С. 31–52.
17. Гай-Нижник П. (2020). Українська Держава: суспільно-політична модель і соціально-економічний лад в теорії та ідеології ОУН-б (1940–1990 рр.). Київ: Крок, 2020. 432 с.
18. Гай-Нижник П. П. (2024). Мирні переговори між Україною та РФ: російський синдром «дипломатії війни і миру» В. Зеленського (лютий – березень 2022 р.). *Сучасна російсько-українська війна: історіографічні, суспільно-політичні, соціально-економічні та культурно-духовні виміри*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2024. С. 93–176.
19. Гай-Нижник П. (2023). Напередодні тотальної війни: „російський синдром” дипломатії Володимира Зеленського (травень 2019 – лютий 2022 рр.). *Україна дипломатична*. 2023. Вип. XXIV. С. 204–220.
20. Гай-Нижник П. (2024). „Неонацизм” у публічній риториці В. Путіна: динаміка сенсових змін (2004 – початок 2022 рр.). *Політичні дослідження*. 2024. № 1 (7). С. 110–134.
21. Гай-Нижник П. П. (2017). Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. Київ: „МП Леся”, 2017. 332 с.
22. Гай-Нижник П. (2024). Спроба російсько-українського замирення у Стамбулі (квітень 2022 р.): втрачена перемога чи зашморг капітуляції? *Україна дипломатична*. 2024. Вип. XXV.
23. Гайнутдинов Д., Чиков П. (2022). Россия: права человека на военном положении. Первый месяц вооруженного конфликта в Украине. Неправительственный доклад. 2022. *Human rights martial law.pdf*. URL: https://drive.google.com/file/d/1vCb_QdGscBkLUtYQpNxl5Q7I1XNisbnr/view
24. Гутерриш отказался считать происходящее в Донбассе геноцидом. *РБК*. 2022. 23 февраля. URL: <https://www.rbc.ru/politics/23/02/2022/621573ea9a7947edcd9928f5>
25. (2021). Закон України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні». *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 51. С. 419.
26. (2015). Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 26. С. 219.
27. Заседание коллегии Министерства обороны. *Президент России*. 2022. 21 декабря. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70159>
28. Заседание коллегии ФСБ России. *Президент России*. 2023. 28 февраля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70597>
29. Заседание Международного дискуссионного клуба «Валдай». *Президент России*. 2022. 27 октября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69695>
30. Заседание оргкомитета «Победа». *Президент России*. 2022. 15 ноября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69836>
31. Заседание оргкомитета «Победа». *Президент России*. 2023. 5 сентября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/72197>
32. Заседание Совета Безопасности. *Президент России*. 2022. 19 октября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69636>
33. Заседание Совета Безопасности. *Президент России*. 2023. 5 марта. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70870>
34. Заседание Совета по международным отношениям. *Президент России*. 2023. 19 мая. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/71165>
35. Итоги года с Владимиром Путиным. *Президент России*. 2023. 14 декабря. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/72994>
36. Эффект иллюзии правды: исследователи пояснили, за какую методикой пропагандисты зомбируют россиян. *Informator.ua*. 2023. 22 грудня. URL: <https://informator.ua/uk/efekt-ilyuziji-pravdi-doslidniki-poyasnili-za-yakoyu-metodikoyu-propagandisti-zombuyut->

rosiyan

37. Кот С. (2006). Справа Дивізії «Галичина»: Перевірено – злочинів не скоєно. *Дзеркало Тижня*. 2006. № 28. 22–28 липня.

38. Новогоднее обращение к гражданам России. *Президент России*. 2022. 31 декабря. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70315>

39. Обращение к гражданам России. *Президент России*. 2023. 24 июня. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/71496>

40. Обращение к гражданам России. *Президент России*. 2023. 26 июня. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/71528>

41. Обращение Президента Российской Федерации. *Президент России*. 2022. 24 февраля. URL: <http://kremlin.ru/catalog/countries/UA/events/67843>

42. Обращение Президента Российской Федерации. *Президент России*. 2022. 21 сентября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69390>

43. Открытие Года педагога и наставника. *Президент России*. 2023. 2 марта. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70627>

44. Открытие мемориала мирным жителям СССР – жертвам нацистского геноцида в годы Великой Отечественной войны. *Президент России*. 2024. 27 января. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/73334>

45. Парад Победы на Красной площади. *Президент России*. 2022. 9 мая. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68366>

46. Парад Победы на Красной площади. *Президент России*. 2023. 9 мая. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/71104>

47. Пленарное заседание Восточного экономического форума. *Президент России*. 2022. 7 сентября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69299>

48. Пленарное заседание Всемирного русского народного собора. *Президент России*. 2023. 28 ноября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/72863>

49. Пленарное заседание Петербургского международного экономического форума. *Президент России*. 2022. 17 июня. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68669>

50. Пленарное заседание Петербургского международного экономического форума. *Президент России*. 2023. 16 июня. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/71445>

51. Поздравление по случаю Дня защитника Отечества. *Президент России*. 2023. 23 февраля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70575>

52. Посещение военно-патриотического парка «Патриот». *Президент России*. 2022. 15 августа. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/69163>

53. Посещение Обуховского завода. *Президент России*. 2023. 18 января. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70368>

54. Послание Президента Федеральному Собранию. *Президент России*. 2023. 21 февраля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70565>

55. Послание Президента Федеральному Собранию. *Президент России*. 2024. 29 лютого. URL:

<http://kremlin.ru/events/president/news/73585>

56. Расширенное заседание коллегии Генеральной прокуратуры. *Президент России*. 2022. 25 апреля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68274>

57. Саммит ОДКБ. *Президент России*. 2022. 16 мая. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68418>

58. Совещание о мерах социально-экономической поддержки регионов. *Президент России*. 2022. 16 марта. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/67996>

59. Совещание с постоянными членами Совета Безопасности. *Президент России*. 2022. 25 февраля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/67851>

60. Совещание с постоянными членами Совета Безопасности. *Президент России*. 2022. 3 марта. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/67903>

61. Совещание с членами Совета Безопасности, Правительства и руководством силовых ведомств. *Президент России*. 2023. 13 октября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/72618>

62. Совместная пресс-конференция с Президентом Белоруссии Александром Лукашенко. *Президент России*. 2022. 12 апреля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/68182>

63. Спектакль-концерт по случаю 80-летия полного освобождения Ленинграда от фашистской блокады. *Президент России*. 2024. 27 января. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/73335>

64. ТАСС. Телеграм-канал. 2022. 28 февраля. URL: https://t.me/tass_agency/114411

65. (2022). Телефонный разговор с Федеральным канцлером Германии Олафом Шольцем. *Президент России*. 2022. 4 марта. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/67907>

66. Торжественный концерт по случаю 80-й годовщины разгрома немецко-фашистских войск в Сталинградской битве. *Президент России*. 2023. 2 февраля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70434>

67. Церемония вручения государственных наград. *Президент России*. 2022. 20 декабря. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70150>

68. Церемония вручения премии #МыВместе. *Президент России*. 2022. 5 декабря. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/70031>

69. У Німеччині назвали абсурдом слова Лаврова, який порівняв Зеленського з Гітлером. *Європейська правда*. 2022. 2 травня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/2/7138759/>

70. Ушинский К. Д. (1989). Педагогические сочинения. Т. 3. Москва: Педагогика, 1989. 496 с.

71. Ушинский К. Д. (1994). Родное слово. Книга для детей и родителей. Новосибирск: Детская литература, 1994. 422 с.

72. Brzezinski Z. (2004). Moscow's Mussolini. *The Wall Street Journal*. 2004. September 20. URL: <https://www.wsj.com/articles/SB109563224382121790>

73. Burns W. J. (2024). Spycraft and Statecraft. *Transforming the CIA for an Age of Competition*. *Foreign Affairs*. 2024. January 30. URL: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/cia-spycraft-and-statecraft-william-burns>

74. Coalson R. (2022). Nasty, Repressive, Aggressive – Yes. But Is Russia Fascist? Experts Say ‘No.’. *Radio Free Europe. Radio Liberty*. 2022. April 09. U R L : <https://www.rferl.org/a/russia-repressive-aggressive-not-fascist/31794918.html>
75. Dobson J. (2022). No, Mr Putin, they’re not Nazis, but you are a Fascist. *The Sunday Guardian*. 2022. July 23. URL: <https://sundayguardianlive.com/world/no-mr-putin-theyre-not-nazis-fascist>
76. Exclusive: Tucker Carlson Interviews Vladimir Putin. *Tucker Carlson. YouTube*. 2024. February 09. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fOCWBhuDdDo>
77. Galeotti M. (2018). *The Vory: Russia’s Super Mafia*. New Haven: Yale University Press, 2018. 344 p.
78. Garner I. (2023). Russia’s Frighteningly Fascist Youth. *Foreign Policy*. 2023. May 21. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/05/21/russia-fascist-putin-war-youth-ian-garner-book-z-generation/>
79. Gershkovich E. (2019). Russia’s Fast-Growing „Youth Army” Aims to Breed Loyalty to the Fatherland. *The Moscow Times*. 2019. April 17. URL: www.themoscowtimes.com/2019/04/17/russias-fast-growing-youth-army-aimst-to-breed-loyalty-to-the-fatherland-a65256
80. Gregor A. (1998). James. *Fascism and the New Russian Nationalism*. *Communist and Post-Communist Studies*. 1998. Vol. 31. N. 1, March, P. 1–15.
81. Horvath R. (2022). Putin’s fascists: the Russian state’s long history of cultivating homegrown neo-Nazis. *The Conversation*. 2022. March 21. U R L : <https://theconversation.com/putins-fascists-the-russian-states-long-history-of-cultivating-homegrown-neo-nazis-178535>
82. Kanzler-Gespräch mit Kreml-Chef nach Kriegsausbruch. Was Scholz nach seinem Putin-Telefonat besonders quälte. *Bild*. 2023. August 28. URL: <https://www.bild.de/politik/inland/politik-inland/ukraine-krieg-was-scholz-nach-seinem-putin-telefonat-besonders-quaelte-85191144.bild.html>
83. Kasianov G. (2023). “Denazification” and the Use of the Ukrainian Nationalist History Myth by Russia. *Russia’s War in Ukraine: Implications for the Politics of History in Central and Eastern Europe*. Lublin, 2023. P. 15–30.
84. LaGattuta D. (2024). Putin isn’t Hitler, he’s Mussolini – and Ukraine is his Abyssinia. *Modern War Institute*. 2024. January 29. U R L : <https://mwi.westpoint.edu/putin-isnt-hitler-hes-mussolini-and-ukraine-is-his-abyssinia/>
85. Laruelle M. (20215). The Three Colors of Novorossiya, or the Russian Nationalist Mythmaking of the Ukrainian Crisis. *Post-Soviet Affairs*. 2015. N 32 (1). P. 55–74.
86. Mirovalev M. (2022). Are Putin’s views fascist? *AlJazeera*. 2022. October 26. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/26/how-fascist-are-putins-views>
87. Motyl A. J. (2024). Is Putin’s Russia a Nazi state? *The Hill*. 2024. March 10. URL: <https://thehill.com/opinion/international/4521958-is-putins-russia-a-nazi-state/>
88. Motyl A. J. (2016). Putin’s Russia as a Fascist Political System. *Communist and Post-Communist Studies*. 2016. Vol. 49 (1). P. 25–36.
89. Putin’s claims that Ukraine is committing genocide are baseless, but not unprecedented. *The Conversation*. 2022. February 25. URL: <https://theconversation.com/putins-claims-that-ukraine-is-committing-genocide-are-baseless-but-not-unprecedented-177511>
90. Roth A. (2022). ‘It’s not rational’: Putin’s bizarre speech wrecks his once pragmatic image. *The Guardian*. 2022. February 25. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/25/its-not-rational-putins-bizarre-speech-wrecks-his-once-pragmatic-image>
91. Snyder T. (2022). We Should Say It. Russia Is Fascist. *The New York Times*. 2022. May 19. <https://www.nytimes.com/2022/05/19/opinion/russia-fascism-ukraine-putin.html>
92. Stephenson S. (2015). *Gangs of Russia: From the Streets to the Corridors of Power*. Ithaca: Cornell University Press, 2015. 288 p.
93. Stephenson S. (2017). It Takes Two to Tango: The State and Organized Crime in Russia. *Current Sociology*. 2017. Vol. 65 (3). P. 411–426.
94. Suslov M. (2018). „Russian World” Concept: Post-Soviet Geopolitical Ideology and the Logic of ‘Spheres of Influence’. *Geopolitics*. 2018. Vol. 23 (2). P. 330–353.
95. Van Herpen M. (2013). *Putinism: The Slow Rise of a Radical Right Regime in Russia*. New York: Palgrave Macmillan, 2013. 278 p.
96. Vladimir Putin’s Historical Disinformation. *U.S. Deparmamen of State*. 2022. May 06. URL: <https://www.state.gov/disarming-disinformation/vladimir-putins-historical-disinformation/>
97. World: James Woolsey, Former CIA Director, Speaks To RFE/RL At Forum 2000. *Radio Free Europe / Radio Liberty*. 2005. October 10. U R L : <https://www.rferl.org/a/1062001.html>
98. Zweites Bürgergespräch mit Bundeskanzler Olaf Scholz (SPD). *Phoenix. YouTube*. 2024. Mai 26. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fjFgmhS0tJs>